

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड. सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 17 एप्रिल 2026

**1937- शीख
धर्माच्या प्रचार
कार्यासाठी
धर्मांतर
इच्छुक
कार्यकर्त्यांच्या नेमणुका.**

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

दैनिक किंमत : ₹ ५/-

Daily Rate: Rs. 5/-

शुक्रवार, १७ एप्रिल २०२६
Friday, 17 April 2026

नवी दिल्ली : लोकसभा आणि राज्य विधानसभेतील जागांची संख्या वाढवणाऱ्या मतदारसंघ पुनर्रचनेशी संबंधित विधेयकांवर आज संसदेत चर्चा सुरू झाली. केंद्रीय मंत्री अर्जुन राम मेघवाल यांनी चर्चेला सुरुवात केली. यापूर्वी, लोकसभा अध्यक्ष ओम बिरला यांनी जाहीर केले की, विधेयकावरील मतविभाजनादरम्यान 251 खासदारांनी विधेयकाच्या बाजूने, तर 185 खासदारांनी विरोधात मतदान केले. चर्चा सुरू होण्यापूर्वी, केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांनी देशवासियांना आश्वासन दिले की, कायदा आणि संविधानातील दुरुस्था केवळ खेळ चर्चेनंतरच केल्या जातील. शाह यांनी जगणनेच्या जातीच्या पैलूबाबतही सभागृहाला आश्वासन दिले.

वास्तविक, संसदेचे अर्थसंकल्पीय अधिवेशन वाढण्यात आले आहे आणि विशेष अधिवेशन बोलावण्यात आले आहे. 33 टक्के महिला आरक्षण देण्याचा आणि लोकसभेच्या जागांची संख्या वाढवण्याचा प्रस्ताव लागू करण्यासाठी सरकार सज्ज झाले आहे.

संसदेच्या विशेष अधिवेशनात महिला आरक्षण विधेयकावर वाद...

विरोधी पक्ष मतदारसंघ पुनर्रचना विधेयकाला एकजूटीने विरोध करतील: स्वर्ग
 काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे म्हणाले की, विरोधी पक्ष सीमांकन विधेयकाला एकजूटीने विरोध करतील. स्वर्ग यांनी 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर सांगितले की, विरोधी पक्ष वाईट सीमांकन विधेयकामुळे संसदेचे अपहरण होऊ देणार नाहीत आणि लोकशाहीवरील या ह्छ्छाविरोधात पूर्ण ताकदीने लढतील.

काँग्रेस पक्ष महिला आरक्षणासाठी पूर्णपणे पाठिंबा देतो आणि हे विधेयक 2023 मध्ये संसदेने एकमताने मंजूर करून संविधानाचा भाग बनवले होते.

- राहुल गांधी
 तथापि, काँग्रेसच्या नेतृत्वाखालील विरोधी पक्ष मतदारसंघ पुनर्रचनेला विरोध करत आहेत. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी स्वतः महिला आरक्षणासाठी राष्ट्रीय मुद्दा बनवण्यासाठी कोणतीही कसर सोडली नाही. लोकसभेत तीन विधेयकांवरील चर्चेला सुरुवात करताना, कायदा मंत्री अर्जुन राम मेघवाल यांनी महिला आरक्षणाबाबत सरकारची भूमिका मांडली.

अखिलेश यादव यांनी केंद्र सरकारवर जोरदार टीका

परिसीमन विधेयकावर संसदेत सुरू असलेल्या चर्चेदरम्यान, समाजवादी पक्षाचे नेते अखिलेश यादव यांनी केंद्र सरकारवर जोरदार ह्छ्छ चढवला. त्यांनी सांगितले की, त्यांचा पक्ष महिला आरक्षणासाठी पूर्णपणे पाठिंबा देतो आणि डॉ. राम मनोहर लोहिया यांनी नेल्मीच लैंगिक न्याय आणि समाजिक न्यायाचे समर्थन केले. अखिलेश यादव यांनी असेही म्हटले की, त्यांचा पक्षही त्याच विचारधारेने पुढे वाटचाल करत आहे. त्यांनी असा आरोप केला की, भाजप महिलांच्या मुद्द्याचा वापर केवळ एक घोषणा म्हणून करत आहे. त्यांनी असाही प्रश्न उपस्थित केला की, जो पक्ष आपल्या संघटनेत महिलांना पुरेसे प्रतिनिधित्व देत नाही, तो महिलांच्या सन्मानाबद्दल कसा बोलू शकतो? अखिलेश यादव असेही म्हणाले की, भाजप अनेक वर्षांपासून सत्तेत आहे, पण असे असूनही, भारत लैंगिक समानतेच्या बाबतीत मागे आहे. त्यांनी असाही प्रश्न विचारला की, भाजपशासित अनेक राज्यांमध्ये महिला मुख्यमंत्री का नाहीत.

जोपर्यंत जात जनगणना होत नाही, तोपर्यंत सर्व वर्गांना त्यांचा योग्य वाटा मिळणार नाही.

काँग्रेस खासदारने म्हटले की, महिला आरक्षण 2029 पर्यंत लागू केले पाहिजे. 'आम्ही सहमत आहोत. हे लागू करण्यासाठी, जागांची संख्या 50 टक्क्यांनी वाढवून 850 करावी लागेल. जागा वाढवण्याच्या दिशेने काम करण्यासाठी एक सीमांकन आयोग स्थापन केला जाईल. प्रमाणमंत्रींनी उल्लेख केलेला राजकारणाचा दाग दात स्पष्टपणे दिसून येतो. 2023 मध्ये मंजूर झालेल्या विधेयकात दोन गोष्टींचा समावेश होता, ज्यांचा यात समावेश नाही नवीन जनगणना आणि सीमांकन. आता काय झाले आहे? सरकारने आपला विचार बदलला आहे का? सरकार जुन्या महिलेच्या आधारे पुढे जाण्याचा प्रयत्न का करत आहे? एवढी चाई कशासाठी? जोपर्यंत जात जनगणना होत नाही, तोपर्यंत सर्व वर्गांना त्यांचा योग्य वाटा मिळणार नाही.

- प्रियंका गांधी

महिला आरक्षणासाठी मतदारसंघ पुनर्रचनेशी जोडणे योग्य नाही. ते वेगळे ठेवले जावे, तरच आपला पक्ष त्याला पाठिंबा देईल, हे विधेयक खऱ्या अर्थाने महिला आरक्षणासाठी नसून, मागाच्या दाराने मतदारसंघ पुनर्रचना लागू करण्याचा एक मार्ग आहे.

- काँग्रेस खासदार गौरव गोगोई

मला अनुसूचित जातीचा अभिमान: ममता बॅनर्जी

नवी दिल्ली : सर्वोच्च न्यायालयाने पश्चिम बंगालमध्ये सुरू असलेल्या मतदार यादी फेरबदल (SIR) प्रक्रियेसंदर्भात एक महत्त्वपूर्ण निकाल दिला आहे. संविधानाच्या कलम 142 चा आधार घेत, न्यायालयाने हे सुनिश्चित केले आहे की, ज्यांना निवडणुकीच्या अगदी आधीपर्यंत अपीलीय न्यायाधिकरणकडून मंजुरी मिळेल, त्यांना मतदान करण्याची परवानगी दिली जाईल. पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी म्हणाल्या की, सर्व लोकांनी आपले हक्क परत निवडणुकीच्या दोन दिवस आधीपर्यंत ज्यांची नावे अपीलीय न्यायाधिकरणाने मंजूर केली आहेत, त्यांना आगामी पश्चिम बंगाल विधानसभा निवडणुकीत मतदान करण्याची परवानगी दिली जाईल. न्यायालयाने निवडणूक आयोगाला अपीलीय आदेशांची अंमलबजावणी करून 21 एप्रिल किंवा 27 एप्रिल 2026 पर्यंत पुर्वणी सुधारित मतदार यादी प्रसिद्ध करण्याचे निर्देश दिले आहेत, जेणेकरून पात्र नागरिक मतदानाच्या हक्कापासून वंचित राहणार नाहीत. सर्वोच्च न्यायालयाने हे देखील स्पष्ट केले आहे की, ज्यांची अपीले प्रलंबित आहेत, त्यांना केवळ त्या आधारावर त्यांचे मतदानाचा हक्क परत दिला जाणार नाही. याचा अर्थ असा की, अपील प्रक्रिया पूर्ण करणे आवश्यक आहे. सुनावणीदरम्यान, न्यायालयाने हे देखील नमूद केले की, न्यायिक अधिकाऱ्यांनी केलेली संपूर्ण तपास प्रक्रिया अत्यंत आव्हानात्मक होती आणि ती इतक्या कमी वेळेत पूर्ण

करणे हे खरोखरच एक कठीण काम होते. न्यायालयाने असा इशाराही दिला की, निवडणूक प्रक्रियेत व्यत्यय येऊ नये म्हणून अपील स्तरावर आक्षेप घेऊन संपूर्ण प्रक्रिया पुन्हा सुरू करण्याचा प्रयत्न करू नये. सर्वोच्च न्यायालयाच्या अलीकडील आदेशावर प्रतिक्रिया देताना पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी म्हणाल्या की, सर्व लोकांनी आपले हक्क परत मिळवण्यासाठी न्यायाधिकरणकडे अर्ज करावा. त्यांनी स्पष्ट केले की, सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयानुसार, पहिल्या टप्प्यासाठीची पुर्वणी मतदार यादी 21 एप्रिल रोजी प्रसिद्ध केली जाईल. याच्या आधारे, पात्र मतदार मतदानापासून वंचित राहणार नाहीत याची खात्री करण्यासाठी त्यांचे कार्यकर्ते राजी उशीरापर्यंत अर्ज भरतील. बॅनर्जी यांनी पुढे सांगितले की, निवडणुकीच्या दुसऱ्या टप्प्यासाठीची आणखी एक पुर्वणी यादी 27 एप्रिल रोजी प्रसिद्ध केली जाईल, ज्याच्या आधारे 29 एप्रिल रोजी मतदान होईल. नायव्यवस्थेवर विश्वास व्यक्त करत मुख्यमंत्र्यांनी या निर्णयाबद्दल सन्मान आणि अभिमान व्यक्त केला. त्यांनी असेही सांगितले की, त्यांनी स्वतः हा खटला लढला आणि आजच्या निकालाने त्यांना अत्यंत आनंद झाला आहे. त्यांच्या मते, त्यांना आज सर्वाधिक आनंद झाला आहे कारण या निर्णयामुळे लोकशाही हक्क अधिक मजबूत झाले आहेत.

महत्वाच्या बातम्या

इराण-अमेरिकामुळे भारतातील शेतकऱ्यांवर 2 रुपये किलोने केळी विकण्याची वेळ

नवी दिल्ली : अमेरिकेने 'होम्लूड'च्या नाकेबंदीची घोषणा केल्यापासून अनेक देशांसमोर जागतिक व्यापाराचे एक आव्हान आहे. यातच अमेरिका आणि इराणमधील वादल्या संघर्षाचे परिणाम भारतावरही दिसू लागले आहेत. फक्त ऊर्जा क्षेत्रालाच नाही तर आखाती युद्धाचा थेट शेतकऱ्यांनाही मोठा फटका बसत असल्याचे दिसून येत आहे. आखाती देशातील तणावाचा फटका भारतातील केळी उत्पादक शेतकऱ्यांना बसला आहे. फक्त 2 रुपये किलोप्रमाणे केळीची विक्री करण्याची वेळ शेतकऱ्यांवर आली आहे. इराण-अमेरिका युद्धामुळे महाराष्ट्रातील केळीचा व्यापार विस्कळीत झाल्याचे चित्र आहे. त्यामुळे शेतकऱ्यांवर एक संकट ओढावले आहे. या संकटामुळे महाराष्ट्रातील प्रमुख केळी उत्पादक जिल्ह्यांतील शेतकऱ्यांना आपली पीके सोडून घावी लागत आहेत किंवा नष्ट करणे भाग पडत आहे. महाराष्ट्रातील केळीचे प्रमुख केंद्र मानल्या जाणाऱ्या जळगाव आणि सोलापूर सारख्या जिल्ह्यांतील शेतकऱ्यांसाठी एक आश्वासक हंगाम म्हणून सुरू झालेला काळ आता आर्थिक आपत्तीमध्ये बनत असल्याचे चित्र दिसत आहे.

दिल्ली विमानतळावर मोठा अपघात...

नवी दिल्ली : बुधवारी दिल्लीच्या इंदिरा गांधी आंतरराष्ट्रीय विमानतळावर टक्सींग करत असताना स्पार्इसजेटच्या विमानाची अकासा एअरच्या विमानाशी टक्कर झाल्याने एक मोठा अपघात टळला. या घटनेत दोन्ही विमानांचे नुकसान झाले, परंतु सर्व प्रवासी आणि कर्मचारी सुरक्षित असल्याची दिलासादायक बात आहे. मित्रलेल्या माहितीनुसार, स्पार्इसजेटचे बी737-700 विमान धावपट्टीकडे येत असताना त्याच्या उजव्या पंखाची दुसऱ्या विमानाशी टक्कर झाली. या धडकामुळे दुसऱ्या विमानाच्या डाव्या बाजूच्या हॉरिझॉन्टल स्टॅबिलायझरचेही नुकसान झाले. सध्या तांत्रिक तपास सुरू असून नुकसानीचा अंदाज घेतला जात आहे.

जोशीवाडी येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त 'बहुजन सौरभ'चे प्रचारकार्य

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135व्या जयंतीनिमित्त जोशीवाडी येथे उत्साहपूर्ण वातावरणात कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी 'बहुजन सौरभ' या उपक्रमाचा प्रचार करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात प्रथम पूजनाने करण्यात आली, त्यानंतर केक कापून डॉ. बाबासाहेबांना अभिवादन करण्यात आले. उपस्थितांनी मोठ्या उत्साहाने सहभाग नोंदवला. या प्रसंगी धम्मचारी करुणा सेन, दिलीप भंडारे, विनोद आटे, इंजि. शैलकर, वाल्मे, उषा आवले, सावजी, बबलू इंगळे, नंदा आटे, भंडारे आदी मान्यवर उपस्थित होते. त्यांनी 'बहुजन सौरभ' या मिशनला उत्स्फूर्त प्रतिसाद देत त्याच्या प्रचार-प्रसारासाठी सहकार्य करण्याची भूमिका व्यक्त केली. कार्यक्रमातून डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांचा प्रसार व सामाजिक जागृती करण्याचा संदेश देण्यात आला.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना 135 व्या जयंतीनिमित्त दैनिक बहुजन सौरभ तर्फे अभिवादन

नागपूर : महामानव, विश्वरत्न, भारतीय संविधानाचे शिल्पकार, बहुजनांचे कैवरी, बुद्ध धर्माची दीक्षा प्रदान करणारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या, जयंती निमित्त दैनिक बहुजन सौरभचे मुख्य संपादक अॅड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे यांनी माल्यार्पण करून अभिवादन केले. डॉ. फुले-शाहू-आंबेडकरांच्या विचारांवर दैनिक बहुजन सौरभ आज नागपूर

हरिवंश सलग तिसऱ्यांदा बिनविरोध ...

नवी दिल्ली : हरिवंश नारायण सिंह पुन्हा एकदा संसदीय राजकारणात नवा इतिहास रचण्याच्या तयारीत आहेत. वृत्तानुसार, ते सलग तिसऱ्यांदा राज्यसभेच्या उपसभापतीपदी बिनविरोध निवडून येण्याच्या मार्गावर आहेत. राज्यसभा सचिवालयाला आतापर्यंत त्यांच्या समर्थनार्थ एकूण पाच नोटीस मिळाल्या आहेत, तर विशेष म्हणजे, मुख्य विरोधी पक्षाकडून अद्याप एकही उमेदवारी अर्ज दाखल करण्यात आलेला नाही.

हरिवंश यांच्या मार्गात कोणताही प्रतिस्पर्धी नसतानाही सभागृहातील राजकीय वातावरण तापले आहे. काँग्रेस आणि इतर विरोधी पक्षांनी संपूर्ण प्रक्रियेवर बहिष्कार टाकण्याचा निर्णय घेतला आहे. काँग्रेसने नेते जयराम रमेश म्हणाले की, गेल्या सात वर्षांपासून लोकसभेतील उपसभापती पद रिक्त ठेवणे हा संसदीय परंपरेचा अपमान आहे. इतिहासात पहिल्यांदाच राष्ट्रपतींनी नामनिर्देशित केलेल्या सदस्याची राज्यसभेच्या उपसभापती

पदासाठी निवड होत असल्याचा मुद्दाही विरोधकांनी उपस्थित केला. 'हरिवंश 3.0' हे विरोधकांच्या मार्गण्याबाबत अधिक उदार आणि संवेदनशील असतील, अशी आशा रमेश यांनी व्यक्त केली.

सत्ताधारी पक्षाने आपली संपूर्ण ताकद हरिवंश यांच्या बाजूने लावली आहे. सभागृह नेते जे.पी. नड्डा यांनी पहिला प्रस्ताव सादर केला, ज्याला एस. फांगनोन कोन्याक यांनी पाठिंबा दिला. दुसरा प्रस्ताव भाजप अध्यक्ष नितिन नवीन यांच्याकडून आला. याशिवाय, केंद्रीय अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन, जेडीयूचे कार्याध्यक्ष संजय कुमार झा आणि आरएलडी नेते जयंत चौधरी यांनीही हरिवंश यांचे नाव स्विकारले आहे. शिवसेनेचे मिलिंद देवरा आणि आरएलएमचे उपेंद्र कुशवाहा यांसारख्या मित्रपक्षांच्या सदस्यांनीही या प्रस्तावांना पाठिंबा दर्शवला आहे. हरिवंश पहिल्यांदाच नामनिर्देशित सदस्य म्हणून हे पद भूषवणार आहेत.

यांच्या बाजूने लावली आहे. सभागृह नेते जे.पी. नड्डा यांनी पहिला प्रस्ताव सादर केला, ज्याला एस. फांगनोन कोन्याक यांनी पाठिंबा दिला. दुसरा प्रस्ताव भाजप अध्यक्ष नितिन नवीन यांच्याकडून आला. याशिवाय, केंद्रीय अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन, जेडीयूचे कार्याध्यक्ष संजय कुमार झा आणि आरएलडी नेते जयंत चौधरी यांनीही हरिवंश यांचे नाव स्विकारले आहे. शिवसेनेचे मिलिंद देवरा आणि आरएलएमचे उपेंद्र कुशवाहा यांसारख्या मित्रपक्षांच्या सदस्यांनीही या प्रस्तावांना पाठिंबा दर्शवला आहे. हरिवंश पहिल्यांदाच नामनिर्देशित सदस्य म्हणून हे पद भूषवणार आहेत.

आरक्षण उपवर्गीकरणाविरोधात 'संघर्ष समिती'ची स्थापना, आंदोलनाचा इशारा

नाशिक : नाशिकमध्ये आरक्षण उपवर्गीकरणाच्या विरोधात मोठा एल्यार पुकारत 'आरक्षण उपवर्गीकरण विरोधी संघर्ष समिती'ची स्थापना करण्यात आली. जेष्ठ नेते प्रकाश पगारे, माजी न्यायमूर्ती अनिल वैद्य व करुणा सागर पगारे यांच्या मार्गदर्शनाखाली झालेल्या बैठकीत राज्य सरकारच्या प्रस्तावाचा तीव्र निषेध नोंदवण्यात आला. बैठकीत हा निर्णय अनुसूचित जातींमध्ये फूट पाडण्याचा प्रयत्न असल्याचे मत व्यक्त करत राज्यभर तीव्र आंदोलन छेडण्याचा इशारा देण्यात आला. शासनाने तात्काळ उपवर्गीकरणाचा प्रस्ताव मागे घ्यावा, अशी ठाम मागणी संघर्ष समितीने केली. दरम्यान, पुढील रणनीतीसाठी 19 एप्रिल 2026 रोजी दुपारी 4 वाजता रॉयल हेरिटेज हॉटेल, गंजमाळ, नाशिक येथे सभेचे आयोजन करण्यात आले असून मोठ्या संख्येने उपस्थित राहण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे. बैठकीस प्रकाश पगारे, करुणा सागर पगारे, माजी न्यायाधीश अनिल वैद्य, अनिलभाई गांगुर्डे, अविनाश शिंदे, हनुमंत काळे, चंद्रकांत गायकवाड, एकनाथ मोरे, गोरख जाधव, प्रकाश आंबोरे, विजय वाव, अरुण दादे, नवनाथ काळे, राहुल जगताप, युवराज सिंगवकर, प्रतीक पगारे, गोविंदराव कटोरे, अरुण भोगले आदी मान्यवर व कार्यकर्ते उपस्थित होते.

रशिया-इराणच्या तेलावरील भारताची 30 दिवसांची सवलत रद्द

नवी दिल्ली : अमेरिका-इराणमधील संघर्षावर अद्याप कोणताही ठोस तोडगा मिनालेला नाही. 8 एप्रिल रोजी युद्धविरामाची फक्त घोषणा करण्यात आली असली तरी सध्या अमेरिका-इराणमध्ये मोठा तणाव आहे. तसेच होम्लूड सामुद्रधुनीच्या नाकेबंदीची अमेरिकेने घोषणा केल्यानंतर या दोन्ही देशांतील तणाव हा आणखी वाढल्याचे चित्र आहे. एकीकडे शांतता करारासाठी चर्चा सुरू आहेत, तर दुसरीकडे अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प हे दररोज वेगवेगळे विधाने करत आहेत. दरम्यान, अमेरिका-इराणमधील संघर्ष कधी संपणार? याकडे जगाचे लक्ष लागलेले असतानाच आता अमेरिकेने एक मोठा निर्णय घेतला असून या निर्णयाचा थेट परिणाम भारतावरही होणार आहे. अमेरिकेने इराण आणि रशियाच्या तेल खरेदीवर पुन्हा निबंध लादले आहेत. एका महिन्यापूर्वी भारताने रशियाकडून तेल आयात करण्यासाठी अमेरिकेने 30 दिवसांची सूट दिल्याचा बातम्या समोर आल्या होत्या. त्याबाबत अमेरिकेचे अर्थमंत्री स्कॉट बसेंट यांनी एकस्वर (दिवेदर) एक पोस्ट शेअर केली होती आणि त्या पोस्टमध्ये म्हटले होते की, 'भारताने रशियाकडून तेल आयात करावे, यासाठी अमेरिका 30 दिवसांची सूट देत आहे. ही तारुलती सूट असून सध्या समुद्रात उध्या असलेल्या जहाजांना लागू आहे.' दरम्यान, आता अमेरिकेने याबाबतच मोठा निर्णय घेतला असून ही सवलत रद्द केली आहे. त्यामुळे याचा भारतावर परिणाम होऊ शकतो.

चला आपला बहुजन सौरभ बलशाली करू या !

आपल्या बहुजन समाजातील महापुरुषांच्या विचारांवर आपण सर्व क्षेत्रांत उल्लेखनीय कामगिरी केली आहे. त्यांच्या जयंती निमित्त आपण वैयक्तीक अथवा मित्रांच्या/ संस्था/संघटनेची शुभेच्छा जाहिरात स्वरूपात देऊन दैनिक बहुजनसौरभला आर्थिक सहकार्य करावे!

वर्तमानपत्रात बातम्या, लेख, कथा, कविता हवे असते तसेच जाहिराती गरजेच्या असतात हे लक्षात घेऊन आपण आपल्या कुटुंबातील सदस्याचे जयंती-स्मृतीदिन, वाढदिवस, सण, उत्सव, व्यवसाय, उत्पादने इत्यादी अनेक बाबतीत आपल्या समाजातील उद्योजक व व्यवसायिक यांनी जाहिरात देऊन किंवा जसे शक्य खरेदीखरेदी करू शकतो!

मुख्य संपादक, दैनिक बहुजन सौरभ

ग्रामीण व शहरी आरोग्य व्यवस्थेची दरी कमी होणे आवश्यक : राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू

नागपूर : आरोग्य सेवा क्षेत्र बदलत आहे. जगभरात नवनवीन तंत्रज्ञान, कृत्रिम बुद्धिमत्ता, डिजिटल आरोग्य सेवा आणि प्रगत संशोधनाच्या माध्यमातून वैद्यकीय क्षेत्रात अभूतपूर्व प्रगती होत आहे. आपण हे बदल आत्मसात करून तंत्रज्ञानाच्या उपयोगाने ग्रामीण व शहरी आरोग्य सुविधांची दरी कमी करणे व सर्वांना दर्जेदार आरोग्य सेवा प्रदान करणे आवश्यक आहे, असे

प्रतिपादन राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी केले. केंद्रीय आयुर्विज्ञान संस्थेचा (एम्स) द्वितीय दीक्षांत समारंभ बुधवारी संस्थेच्या सभागृहात पार पडला. यावेळी राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांच्यासह राज्यपाल जिणू देव वर्मा, मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, केंद्रीय राज्यमंत्री प्रतापराव जाधव, नागपूर एम्सचे अध्यक्ष डॉ. अनंत पंढरे, संचालक डॉ. प्रशांत जोशी व्यासपीठावर उपस्थित होते.

210 विद्यार्थ्यांना पदवी

राष्ट्रती द्रौपदी मुर्मू यांच्या हस्ते विविध कोर्ससमध्ये अव्वल आलेल्या आठ विद्यार्थ्यांना सुवर्ण पदके प्रदान करण्यात आली. त्यानंतर दीक्षांत समारंभात 210 विद्यार्थ्यांना पदव्या प्रदान करण्यात आल्या.

यामध्ये 129 एमबीबीएस, 29 एमडी/एमएस, 35 बी.एससी. (ऑनर्स) नर्सिंग, 5 एम.एससी. आणि 12 सॅलंग व आरोग्यसेवा शाखांतील पदवीधारांचा समावेश आहे.

पाच किमीच्या परिघात वैद्यकीय सुविधा : मुख्यमंत्री
 मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी महाराष्ट्रात गेल्या काही वर्षांत 15 हून अधिक वैद्यकीय महाविद्यालये सुरू केल्याचे सांगितले. पाच किमीच्या परिघात सर्व वैद्यकीय सुविधा उपलब्ध करून देण्याचा, तसेच प्राथमिक आरोग्य केंद्रांचे अद्ययावतीकरण करण्याचा शासनाचा प्रयत्न असल्याचेही मुख्यमंत्र्यांनी स्पष्ट केले.

राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू म्हणाल्या की, वैद्यकीय क्षेत्रात नैतिक मूल्यांचे स्थान सर्वतोपरी आहे. जिज्ञासा, संशोधन आणि सतत शिकत राहण्याची वृत्ती आत्मसात करा. तंत्रज्ञान कितीही प्रगत झाले तरी ते करुणा, प्रामाणिकपणा आणि रुग्णांचे दित दृष्टिकोनाची जागा घेऊ शकत नाही.

100 रुपयांहून अधिकच्या खरेदीवर आता घावा लागणार भंसार कर : नेपाळ

अब सामान पर भी लगेगा भंसार

नवी दिल्ली : भारत-नेपाळ सीमेवर राहणाऱ्या लोकांसाठी आणि छोट्या व्यापार्यांसाठी एक चिंतेची बातमी आहे. नेपाळ सरकारने आता भारतातून होणाऱ्या खरेदीवर कडक निबंध लादले आहेत. नव्या नियमानुसार, भारतातून 100 रुपयांपेक्षा जास्त किमतीचे कोणतेही सामान नेपाळमध्ये नेल्यास त्यावर 'भंसार' म्हणजेच सीमा शुल्क भरणे अनिवार्य करण्यात आले आहे. नेपाळमधील प्रधानमंत्री बालेंद्र शाह यांच्या नेतृत्वाखालील नवीन सरकारने हा निर्णय घेतला आहे. यापूर्वी छोट्या-मोठ्या घरगुती वस्तूंच्या खरेदीवर इतकी कडक अंमलबजावणी होत नव्हती. मात्र, आता दैनंदिन गरजेच्या वस्तू महागणार आहेत. डावड, तेल, साखर, भाजीपाला यांसारख्या दैनंदिन वस्तूंच्या खरेदीवरही 5 टक्के ते 80 टक्के पर्यंत शुल्क आकारले जाऊ शकते. सीमेजवळील जोगबनी आणि इतर बाजारपेठांमध्ये नेपाळी ग्राहकांची मोठी गर्दी असते. नव्या नियमामुळे या व्यवसायावर नकारात्मक परिणाम होण्याची शक्यता आहे.

बहुजन सौरभ

संपादकीय

उपवर्गीकरण हा समाज तोडण्याचा नवा मार्ग

देशात आज एक धोकादायक प्रयोग सुरू आहे. समाजाला उभ्या-आडव्या रेषांनी पुन्हा विभागण्याचा. नाव आहे 'उपवर्गीकरण'. मुक्कट आहे 'न्याय वाटपाचा'. आणि उद्देश? एकजूट कमकुवत करून राजकीय सोय साधणे. ही केवळ धोषात्मक चूक नाही; हा समाजाच्या कणा मोडण्याचा सुनियोजित प्रयत्न आहे. याविरोधात स्पष्ट, ठाम आणि आक्रमक भूमिका घेण्याची हीच वेळ आहे. भारतीय समाज आधीच जातीय विभागाणीच्या जखमा घेऊन उभा आहे. त्या जखमांवर मलमपट्टी करण्यासाठी संविधानाने आरक्षणाला तटबंद केली. समता, बंधुता आणि सामाजिक न्याय या मूल्यांच्या आधारावर, पण आज त्याच आरक्षणाच्या चौकटीत नवे कपे तयार करून 'कोणाला किती?' या भांडणात समाजाला ढकलले जात आहे. हे न्याय नाही; ही दिशाभूल आहे. उपवर्गीकरणाचे समर्थक म्हणतात- काही उपगट मागे राहिले आहेत. प्रश्न योग्य आहे, पण उत्तर चुकते. कारण मागे राहण्याची कारणे स्पष्ट आहेत! निरक्षर शिक्षणव्यवस्था, अपुरी शिष्यवृत्ती, रोजगारनिर्मितीचा अभाव, आणि सर्वात महत्त्वाचे, अमलबजावणीतील भ्रष्टाचार. या मूळ कारणांवर प्रहार करण्याऐवजी सत्ताधारी 'विभाजन' हा सोपा पयोग निवडतात. हा पलायनवाद आहे. हालचाली वेग घेत आहेत. समित्या, अहवाल, घोषणाबाजी, आणि त्याचवेळी समाजात वादग्रस्त चाललेला अविश्वास. सर्वोच्च न्यायालयातही या प्रश्नावर सुनावण्या होत आहेत. कायदेशीर मर्यादा, डेटा, प्रतिनिधित्व, या सगळ्यांवर चर्चा सुरू आहे. पण जमिनीवर काय घडते? एकाच समाजातील घटक एकमेकांकडे संशयाने पाहू लागतात. 'आपण' विरुद्ध 'ते' अशी रेषा आखली जाते. ही रेषा धोकादायक आहे. निवडणुका जवळ आल्या की हा मुद्दा अधिकच तापतो. सभांमध्ये मोठमोठी आक्षेपसन्ने दिली जातात, 'तुम्हाला स्वतःचा वाटा देऊ', 'तुमचे हक्क परत मिळवून देऊ'. परतक्षत मात्र मूलभूत प्रश्नांवर शांतता. बेरोजगारी, महागाई, शिक्षणाची गुणवत्ता यावर ठोस कृती नाही. कारण ते कठीण आहे. उपवर्गीकरण सोपे आहे. भावना पेटवणे सोपे आहे. सामाजिक माध्यमांनी या आगीवर तेल ओतले आहे. अपूर्ण आंकडे, अर्धसत्ये, विकृत माहिती यांच्या आधारावर समाजात द्वेष पसरवला जातो. 'अमुक गटाने सगळे घेतले', 'तमुक गट वंचित राहिला' अशा कथनांनी वास्तव झाकले जाते. खरा प्रश्न असा आहे सर्वांपर्यंत संधी का पोहोचत नाहीत? याचे उत्तर देण्याची जबाबदारी राज्याची आहे पण ती टाळली जाते. कायदेशीरदृष्ट्याही हा मार्ग काटेरी आहे. उपवर्गीकरणासाठी ठोस, अद्ययावत आणि विश्वासार्ह डेटा आवश्यक असतो. अनेक राज्यंकडे तो नाही. तरीही निर्णय घेतले जातात. मग ते न्यायालयात अडकतात. दरम्यान समाजात अस्थिरता वाढते. लोकांच्या मनात भीती निर्माण होते, 'आपला हक्क कमी होईल का?' ही भीतीच सामाजिक तणावाचे इंधन बनते. इतकिस संधी आहे, दुर्बल घटकांनी एकजूटीनेच हक्क मिळवले. 'शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा' हा संदेश एकतेचा होता, विभाजनाचा नव्हे. आज त्याच एकतेला तट देण्याचा प्रयत्न सुरू आहे. एकाच छत्राखालील लोकांना वेगवेगळ्या कप्प्यात ढकलून त्यांची सामूहिक ताकद कमी केली जात आहे. हा खेळ ओळखणे गरजेचे आहे. उपवर्गीकरणाचा खरा परिणाम काय? संसाधनांची स्पर्धा तीव्र होते. परस्पर अविश्वास वाढतो. सामाजिक सलोखा ढसळतो. आणि शेवटी, राजकीय लाभ कोणाला? सत्ताधाऱ्यांना. 'फौड आणि राज्य करा' या जुन्या तत्त्वाचा हा नवा अवतार आहे. मग उपाय काय? स्पष्ट आहे विभाजन नव्हे, समावेशक बळकटी. गुणवत्तापूर्ण शिक्षण सर्वांपर्यंत पोहोचवा. शिष्यवृत्ती आणि कौशल्य-विकास कार्यक्रम प्रभावी करा. स्थानिक पातळीवर रोजगारनिर्मितीला चालना द्या. प्रशासन पारदर्शक करा. आणि सर्वात महत्त्वाचे-विश्वासनीय डेटाला आधार घेऊन उठवा. अन्यथा कोणतेही 'वाटप' अन्यायकारक ठरेल. आज समाजानेही आत्मपरीक्षण करणे गरजेचे आहे. आपण भावनिक आवाहनांना बळी पडतो आहोत का? अपूर्ण माहितीवर मत तयार करतो आहोत का? अपत्ये शेजाऱ्यालाच प्रतिसंधी समजतो आहोत का? हे प्रश्न टाळून चालणार नाहीत. उपवर्गीकरण हा उपाय म्हणून मांडला जात असला, तरी तो अनेकदा समस्येला अधिक गुंतागुंतीचे बनवतो. सामाजिक न्यायाचा खरा मार्ग एकतेतून, पारदर्शकतेतून आणि ठोस अंमलबजावणीतून जातो- विभाजनातून नव्हे. आजच आवाज उठवा. स्पष्ट मार्गणी करा-डेटा घ्या, पारदर्शकता घ्या, संधी घ्या. पण समाज तोडण्याचा कोणताही प्रयत्न मान्य करू नका. अन्यथा उड्या उशीर होईल, आणि आपण स्वतःच तयार केलेल्या भिंतींच्या कैदेत अडकू. हा लढा केवळ धोरणाचा नाही-हा समाजाच्या भविष्याचा आहे. ■■

माहिती वाटतेय पण जाणीव कमी होते का ?

आजच्या काळात एक विचित्र विरोधाभास आपल्या सभोवताली उभा राहिलेला दिसतो. आपण माहितीच्या अभूतपूर्व महासागरात जगतोय, पण जाणीवेची पातळी मात्र उथळ होत चालली आहे. आपल्या हातात आज जग आहे. मोबाईलच्या स्क्रीनवर. एका क्लिकमध्ये इतिहास, विज्ञान, राजकारण, साहित्य सगळे उपलब्ध आहे.

आपण सतत काही ना काही पाहतो, ऐकतो, शेरअर करतो. पण या सगळ्यात एक मूलभूत प्रश्न हरवत चालला आहे. आपण खरेच समजून घेतोय का? माहिती मिळवणे सोपे झाले आहे, पण तिच्याशी नाते बांधणे कठीण झाले आहे. मी मिलेनियल पिढीतली आहे. एक अशी पिढी, जिने दोन ठेकांच्या जगाचा अनुभव घेतला आहे. एक जग असे होते, जिथे गोष्टी 'सच' केल्या जात नव्हत्या, तर 'सांगितल्या' जात होत्या. घरातल्या मोठ्यांकडून इतिहास ऐकताना तो केवळ माहिती नव्हता, तो अनुभव होता, संघर्षाची जाणीव होती, ओळखीची पायाभरणी होती आणि दुसरे जग आजचे आहे. जिथे माहिती सहज उपलब्ध आहे, पण तिच्याशी भावनिक आणि बौद्धिक नाते मात्र कमी होत चालले आहे. माझे कुटुंब १९५६ मध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांनी बौद्ध धर्मात परिवर्तित झाले. तो केवळ धर्मपरिवर्तन नव्हता. तो आत्मसन्मानाचा, स्वातंत्र्याचा आणि स्वतःच्या ओळखीचा पुनर्जन्म होता. घरात डॉ. बाबासाहेबाविषयी फक्त आदर नव्हता, तर एक खोल जाणीव होती की, आपण जिथे उभे आहोत, ते त्यांच्या संघर्षांच्या पायावर उभे आहे. ज्योतिष

भा रताच्या औद्योगिक प्रगतीचे प्रतिक नोएडा. उंच इमारती आहेत. जागतिक दर्जाचे उद्योग आहेत. चमचमणारे आयटी पार्क प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष दहा लाखांवर कामगार. एकट्या मोबाईल उद्योगात ७० हजारांवर कामगार आहेत. आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे रस्ते आहेत. अज्जावर्षांची गुंतवणूक आहे. आधुनिकतेचा झगमगाट आहे. त्यामागे अदृश्य श्रमिकांचे हात आहेत. त्यांचा नेमका सत्ताधाऱ्यांना विस्तर पडला. त्यांच्या वेदनांचा आवाज ऐकला गेला नाही. त्यांच्या संघर्षांची दखल नाही. त्यांच्या न्यायाची, निर्भारची उपेक्षा झाली. असंतोष वाढला. त्यातून कामगार आंदोलन पेटले. त्याचे परिणाम दिसले आणि देशाच्या विकास मॉडेलवर भलेमोठे प्रश्नचिन्ह उभे ठाकले. नोयड्यातील आंदोलनाने देशभरतील कामगारांचे लक्ष वेधले. एका आकडेवारीनुसार विविध क्षेत्रात देशभरात ६१ कोटीवर कामगार आहेत. त्यात २० कोटींवर महिला आहेत. त्यांचेही प्रश्न आहेत. या घटनेपासून सरकारने धडधड घ्यावा. कामगारांच्या स्थितीचा आढावा घ्यावा. आवश्यक असेल तिथे तातडीने निर्णय घ्यावे. प्रश्न चिघळत ठेवण्याऐवजी ते मार्गी लावावे. देशाच्या राजधानीपासून हाकेवर असलेला हा क्षेत्र आहे. नोएडा आणि ग्रेटर नोएडा परिसर महत्त्वाचा औद्योगिक पट्टा. यात सुमारे ११,००० औद्योगिक युनिट्स आहेत. इलेक्ट्रॉनिक्स, मोबाईल उत्पादन, वस्त्रोद्योग, ऑटो पार्ट्स आणि आयटी क्षेत्र आहे. तिथे लाखो कामगार कार्यरत आहेत. या उद्योगांनी अर्थव्यवस्थेला मोठा हातभार लावला. या यशस्वी पायावरील कामगार मात्र उपेक्षित राहिले. ते वाढत्या महागाईत अडले. तुटपुंज्या वेतनात भरडले गेले. त्यातून हे आंदोलन पेटले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी कामगारांसाठी कायदे केले होते. त्यात वाटाघाटीचे आणि न्यायाचे तत्व होते. कामगार व मालक यांच्यात समतोल राखण्याचा प्रयत्न होता. आर्थिक प्रगती व सामाजिक न्याय यांचा समतोल राखला होता. मोदी सरकारने सुधारणा व सुलभीकरणाच्या नावावर २९ जुने

१४ एप्रिल तुमची १३५ वी जयंती साजरी होते असताना मी तुम्हाला हे पत्र लिहीत आहे. तुमची आठवण इतकी तिब्रतेने जाणवते की, शब्दही कमी पडत आहेत. आजच्या आधुनिक काळात कुणी पत्र लिहिते की नाही माहिती नाही, पण तुमच्याशी संवाद साधण्याची, माझे मन मोकळे करण्याची तीव्र इच्छा मला या लेखप्रसंगीकडे घेऊन आली आहे. तुमच्या विचारांनी प्रेरित झालेल्या या मनाला तुमच्याशिवाय कोण समजू शकेल? डॉ. बाबासाहेब, आज तुमची जयंती देश-विदेशात थाटामाटात साजरी होत आहे. ढोल-ताशांचा गजर, डीजेचा गोंगाट आणि नाचागण्याचा जल्लोष यात तुमचे अनुयायी गंग आहेत. पण या सगळ्या उत्साहात एक टोच मला सतावते. हातात पुस्तक घेऊन तुमचे विचार वाचणारा, समजून घेणारा आणि त्यावर चिंतन करणारा अनुयायी क्वचित दिसतो. हीच ती शोकांतिका आहे जी मला अस्वस्थ करते. तुम्ही म्हणाला होता, 'शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा', पण आज आम्ही नापाण्यात आणि दिव्हाऊपणात इतके गुफटलेले आहोत की, तुमच्या विचारांचा मूळ आत्माच हरवला आहे. आज समाजाची स्थिती पाहून मन सुन्न होते. तुम्ही ज्या ज्वलंत प्रश्नांविरुद्ध लढत दिला. जातीयवाद, अस्मानता, अज्ञान ते प्रश्न आजही कायम आहेत. तुम्ही आम्हाला विचारांचे पाईक बनण्यास सांगिले, पण आज तुमचे अनुयायी व्यक्तिगुपेतेत अडकले आहेत. कर्तुत्व नसताना आम्ही अनेकांना डोक्यावर घेतो, त्यांचे अनुरूपण करतो. डॉ. बाबासाहेब, आज समाजाचीच नव्हे, तर देशाची राजकीय स्थितीही चिंताजनक आहे. तुम्ही आम्हाला लोकशाहीचे संविधान दिले,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी संविधान लिहिलेही माहिती आहे. पण त्यांनी ते का लिहिले, कोणत्या अन्यायाविरुद्ध उभे राहत लिहिले यामागील वेदना आणि दुष्कोन काय होते ही जाणीव आहे. माहिती आणि जाणीव यांच्यातला हा फरकच आजच्या काळात सर्वात महत्त्वाचा ठरतो. आज आपण मुलांना, पुढच्या पिढीला माहिती देतोय-पण आपण त्यांना जाणीव देतोय का? जाणीव म्हणजे केवळ माहितीचे संकलन नाही. जाणीव म्हणजे अस्तित्वाची (existence), ओळखीची (identity) आणि हक्कांच्या (basic human rights) प्रवासाची नव्याने जाणीव करून घेतात (assertion). आपण बघतो की आजच्या घडीला या जयंती उत्सवाने विविध धर्म धारण केले आहेत. पारंपरिक घोषणा, प्रभातफेरी कार्यक्रम, तसेच प्रेरणादायी भीम-बुद्ध गीतांमधून, निरनिराळ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमातून या अस्मितेची व संघर्षाची ऊर्जा व्यक्त होतात दिसते. बौद्धांकर लोकांचा आणि विशेषतः महिलांचा वाढता व सक्रिय सहभाग डॉ. बाबासाहेबांनी उभारलेला सामाजिक समतेचा हा लढा आजही तितक्याच ताकदीने जिवंत असल्याचे द्योतक आहे आणि तो भविष्यात अधिक व्यापक होणार आहे, याचीही खात्री देते.

एक महत्त्वाचा प्रश्न :- मात्र, या पार्श्वभूमीवर एक महत्त्वाचा प्रश्न उभा राहतो. डीजे, धांगडधिंगा, फटाके व मिरवणुकीचे अवाढव्य स्वरूप महामानवाच्या जयंतीचा भाग असावेत का? एका बाजूने असे मत मांडले जाते की कर्कश डीजे, फटाके आणि बेलागमपणा या दिवसाच्या गांभीर्याला बाधा आणतात. डॉ. बाबासाहेबांचे जीवन हे ज्ञान, शील, शिस्त आणि गंभीर विचारांचे प्रतीक होते. बुद्ध धर्मातील प्रज्ञा, शांती, संयम आणि कर्ण ही तत्त्वे आपल्याला मर्यादित आणि संवेदनशील आचरणाची शिकवण देतात. त्यामुळे ध्वनप्रदूषण, वायुप्रदूषण, गोंधळ आणि अव्यवस्था ही त्यांच्या विचारसरणीशी सुसंगत वाटत नाहीत. परंतु दुसऱ्याकडे एक सामाजिक वास्तव नाकारता येत नाही. हा उत्सव केवळ मनोरंजन नाही, तर स्वाभिमानाची अभिव्यक्ती आहे! शतकानुशतके चॅचित, उपेक्षित आणि दडपलेल्या समाजासाठी हा दिवस म्हणजे 'गुलामीतून सन्मानाकडे झालेल्या प्रवासाचा उत्सव' आहे. डीजे, मिरवणुका आणि सामूहिक नृत्य हे अनेकांसाठी त्या स्वातंत्र्याचे प्रतिक आहे, जे मिळवण्यासाठी डॉ. बाबासाहेबांनी आयुष्यभर संघर्ष केला. अनेक वेळा

नोएडा आंदोलनाचे सरकारी धोरणाला फटके ...!

कामगार कायदे एकत्र केले. ते चार सहिष्ठांमध्ये बदलले. या माध्यमातून कामगारपेक्षा उद्योजकांचे हित जपले. त्यापैकी एक औद्योगिक संबंध संहिता आहे. यात ३०० कामगार असलेल्या कंपन्यांना कामगार कपातीचे अधिकार दिले. कारखाना बंद करण्याची खुली सट्ट दिली. परवानगीची गरज नाही. हा बदल सत्तेच्या विचारसरणीचा आहे. परिणामी लहान आणि मध्यम उद्योगातील लाखो कामगार क्षणात नोकरी गमावू शकतात. कायदेशीर संरक्षणाशिवाय! कंत्राटी आणि मुदती नोकऱ्यांना प्रोत्साहन देण्यात आले. यामुळे स्थायी नोकऱ्या संपल्या. कामगार संघटना प्रभावीवून झाल्या. कामगार कपाती वाढल्या. त्यानंतर भडकलेले पहिले मोठे कामगार आंदोलन होय. हा उद्योजकांना व सरकारला दिलेला खुला इशारा आहे. या परिसरातील बहुतांश कामगार हे कंत्राटी आहेत. त्यांना स्थैर्य नाही. सामाजिक सुखा नाही. कामाच्या ठिकाणी मूलभूत सुविधा नाहीत. काही जुने कायदे आहेत. मात्र त्यांच्या अंमलबजावणीवर जोर नाही. महिन्याला १२ ते १४ हजार रुपये वेतन. त्यात महागाईच्या काळात जगणे आव्हान बनले. घरभाडे, अन्नधान्य, रॅस, आरोग्यसेवा, मुलांचे शिक्षण या सारख्या मूलभूत गरजा पूर्ण करणे कठीण झाले. त्यामुळेच त्यांच्या मनात असंतोष हळूहळू साचत गेला. या असंतोषाला ठिणगी मिळाली. ती

हरियाणातील गुळगुवा येथील कामगारांची वेतनवाढ. तेथे समान कामासाठी सुमारे ३५ टक्के अधिक वेतन मिळते. या माहितीने अन्यायाची भावना अधिक तीव्र झाली. 'एकाच देशात, एकाच कामासाठी इतका फरक का?' हा प्रश्न त्यांच्या मनात निर्माण झाला. याच प्रश्नातून आंदोलनाची सुरुवात झाली. दहा एप्रिलपासून सुरू झालेले हे आंदोलन शांततेच्या मार्गाने होते. कामगारांनी आपली मागणी संयमाने मांडली. किमान वेतनात वाढ, आठ तास काम, जादा वेळेसाठी दुप्पट मोबदला, साप्ताहिक सुट्टी, दिवाळी बोनस, वेळेवर वेतन, कामाच्या ठिकाणी सुरक्षितता इव्ही, अशा मूलभूत मागण्या मांडल्या. त्याकडे गांभीर्याने पाहिले गेले नाही. १३ एप्रिल २०२६ रोजी परिस्थिती अचानक बदलली. हजारो कामगार रस्त्यावर उतरले. औद्योगिक भागात मोठ्या प्रमाणात जमाव जमा झाला. काही ठिकाणी आंदोलन हिंसक झाले. दगडफेक, वाहनांची तोडफोड झाली. जाळपोळीच्या घटना घडल्या. पोलिसांनी लाठीमार, अश्रुधूराचा वापर केला. या संघर्षामुळे संपूर्ण परिसरातील जनजीवन विस्कळीत झाले. औद्योगिक उत्पादनावर परिणाम झाला. दररोज हजारो कोटी रुपयांचा तोटा उद्योगांना सहन करावा लागला. ही हिंसा एका दिवसात निर्माण झालेली नव्हती. ती अनेक वर्षांच्या दुर्लक्षाची, अन्यायाची आणि शोषणाची परिणती होती. जेव्हा कामगारांचा आवाज ऐकला जात नाही, तेव्हा तो अधिक तीव्र स्वरूपात बाहेर

पडतो. हे या घटनेतून स्पष्ट झाले. कामगार ह्या देखील माणूस आहे. त्यांच्या आयुष्याला, स्वप्नांना आणि सन्मानाला किंमत आहे. याचा सत्ताधाऱ्यांना विस्तर पडतो. तेव्हा ही स्थिती ओळखते. या आंदोलनानंतर उत्तर प्रदेश सरकार जागली. सरकारने किमान वेतनात २१ टक्क्यांची वाढ जाहीर केली. जावतास कामासाठी दुप्पट मोबदला देण्याची घोषणा केली. कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळ प्रतिबंधक समिती या मागण्या मान्य केल्या. परंतु कामगार समाधानी नाहीत. त्यांना केवळ घोषणा नकोत. प्रत्यक्ष अंमलबजावणी हवी आहे. या पार्श्वभूमीवर जुन्या कामगार धोरणांची आठवण अनिवार्य ठरते. त्या कामगार कायद्यांमध्ये सामाजिक न्याय आणि मानवी सन्मानाचा विचार होता. कामगार-मालक यांच्यात समतोल संवादाचा मार्ग होता. वाटाघाटींना महत्त्व होते. त्यावरत मोदी सरकारने घाव घातला. कंत्राटी पद्धतीला अधिक प्राधान्य दिले. ज्यामुळे कामगारांचे हक्क कमकुवत झाले. त्या महामानवाच्या जयंती वातावरणात नोएडातील आंदोलन पेटले. ही घटना बोलकी आहे. औद्योगिक विकास आणि

सामाजिक न्याय यांचा समतोल राखण्याचा धड देते. विकासाच्या प्रक्रियेत कामगारांच्या हिताकडे दुर्लक्ष केले, तर अशा प्रकारचा असंतोष वारंवार उफाळून येऊ शकतो. हा केवळ नोएडापुरता नाही, तर देशभरतील औद्योगिक क्षेत्रांसाठी इशारा आहे. उद्योग क्षेत्राने कामगारांना केवळ उत्पादनाचा घटक मानू नये. त्यांच्या जीवनमानाची जबाबदारी स्वीकारावी. देशाचा विकास ट्रिलियनमध्ये मोजण्यापेक्षा देशातील सामान्य माणसाच्या जीवनमानावर मोजावे. त्याच्या सन्मानावर आणि आनंदबोध मोजावे. अन्यथा हा आक्रोश आपणखी तीव्र होईल. तेव्हा सत्ताधाऱ्यांची विकासाची संकल्पना डळमळीत होईल. वेळीच आत्मपरीक्षण करावे. अन्यथा शेजारी नेपाळ, बांगला देश, श्रीलंका व्हायवास वेळ लागणार नाही. ■■

भूपेंद्र गणवीर
९८५००३१०१९

प्रिय डॉ. बाबासाहेब, सप्रेम जय भीम !

पण आज त्या लोकशाहीच्या नावाखाली वर्षांचा गुलामगिरीचा इतिहास तुम्ही आपल्या गुंडशाही, ठेकशाही आणि हुकूमशाहीचे दर्शन देऊन बसलीच्या आणि संघर्षाच्या जोरावर होते. देश हळूहळू हुकूमशाहीच्या दिशेने बदलला. त्यावेळी म्हणून मला सध्याच्या राजकीय खांद्या लावून लढणारे लोकांची भीती वाटायला लागली आहे. स्वायत्त संस्था ज्या लोकशाहीचा आधारस्तंभ असायला हव्यात अता राजकर्त्यांपुढे शरणागत होत आहेत. न्यायव्यवस्था, निवडणूक आयोग आणि प्रसारमाध्यमे यांच्यावरचा विश्वास उडत चालला आहे. ६ डिसेंबर १९५६ ला तुम्ही आम्हाला सोडून गेलात. तेव्हापासून आज ७० वर्षे उलटली, पण या काळात तुमचे स्वप्न साकार झाले का? समाज एकजूट झाला का? संघटित झाला का? नाही. डॉ. बाबासाहेब. आज समाज गटातटात विभागला आहे. जाती, पंथ आणि स्वार्थ यांनी आम्हाला विखुरले आहे. 'साडी, माडी, गाडी' यात आम्ही स्वतःला इतके गुंलवून टाकले की, तुमचे विचार जिवंत ठेवण्याची जबाबदारीच विस्तरली. शत्रू आज आमच्यावर अन्याय-अत्याचार करताना घाबरात नाही, कारण आम्हीच कमकुवत झालो आहोत. ही खंत मला सतत बोट असते. तुमचा इतिहास वाचताना अंगावर काटे उभे राहतात. हजारो

बहुजन सौरभ

खरेच तुमच्या विचारांचे आहेत का? या प्रश्नावर चिंतन होणे आवश्यक आहे, कारण तुमच्या विचारांशिवाय समाजाची प्रगती अशक्य आहे. डॉ. बाबासाहेब, तुम्ही भारतीय संविधान लिहून शोषित, पीडित आणि दलित समाजाला मुख्य प्राप्तीदात आणले. संविधानाच्या माध्यमातून समता, स्वातंत्र्य आणि बंधुता या तत्त्वांचा पाया रचला. पण तुम्ही गेल्यान्नात शासनकर्त्यांनी या कायद्याची योग्य अंमलबजावणी केली नाही. आजही देशात जात, धर्म, लिंग आणि वंश यावर आधारित भेदभाव सर्रास होतो. लोकशाहीच्या नावाखाली सत्तेचा दुरुपयोग होतो आणि हे सगळे पाहूनही सरकार

कठोर पावले उचलत नाही. 'शिक्षण हे वाणिज्यीचे दूध आहे, जो ते प्राशन करेल तो गुरुरगल्याशिवाय राहणार नाही,' हे तुमचे वाक्य आजही कानात घुमते. पण आज शिक्षण घेणारे करोडो आहेत, तरीही अन्यायाविरुद्ध गुरुरगणा एकाही दिसत नाही. मग शिक्षणातच कुठेही भेसळ झाली का? तुम्ही शिक्षणाला इतके महत्त्व दिले, कारण त्यातूनच माणूस स्वतःचे भविष्य घडवतो. पण आजचे शिक्षण केवळ नोकरी मिळवण्यापुरते मर्यादित झाले आहे. विचारांना चालना देणारे, समाजाला जागृत करणारे शिक्षण कुठे हरवले? डॉ. बाबासाहेब, तुम्ही जगातील एकमेव व्यक्ती होता ज्याने पुस्तकांसाठी 'राजगृह' बांधले. तुमच्या घरात प्रवेश करताच हजारो पुस्तकांचा खजिना डोळ्यासमोर येयचा. पण आज आमच्या घरात पुस्तके आहेत, पण वाचणारी माणसे नाहीत. पुस्तकांची जाणा मोबाइलने घेतली आणि आम्ही त्यातच हरवलो. अन्याय झाला की आम्ही स्टेटस ठेवतो, पण रस्त्यावर उतरून लढण्याची हिंमत आमच्यात उरली नाही. आम्ही शांत राहतो, अगदी अत्याचार समोर दिसत असतानाही. हीच ती कमजोरी आहे जी तुम्हाला कधीही मान्य नव्हती. 'वाचाल तर वाचाल', तुम्ही म्हणाला होता, पण आज आम्ही वाचतच नाही, मग वाचणार कसे? तुम्ही समाजासाठी स्वतःच्या कुटुंबाकडे दुर्लक्ष केले. स्वतःची मुले मरण पावली, तरीही तुम्ही समाजाच्या उन्नतीसाठी शेवटच्या श्वासापर्यंत लढत

सुरज पी. दहागावकर
मो. ८६९८६१५८४८

नाही, मग वाचणार कसे? तुम्ही समाजासाठी स्वतःच्या कुटुंबाकडे दुर्लक्ष केले. स्वतःची मुले मरण पावली, तरीही तुम्ही समाजाच्या उन्नतीसाठी शेवटच्या श्वासापर्यंत लढत

उदात्त विचारांचा, तत्वांचा, मूल्यांचा आणि कर्तृत्वाचा भीमोत्सव होऊ द्या ...

यु गप्रवर्तक प. पू. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीकडे केवळ एका तातखेच्या स्वरूपात पाहणे म्हणजे तिच्या व्यापक आशयाचा अपमान होईल. ही जयंती म्हणजेच १४ एप्रिल आम्हा सर्वांकरीता सन्मान, संघर्ष आणि स्वाभिमान यांचे जिवंत प्रतीक आहे. हा तो दिवस आहे, जेव्हा कोट्यवधी लोक केवळ एका महान व्यक्तिमत्त्वालाला अभिवादन करत नाहीत, तर आपल्या अस्तित्वाची (existence), ओळखीची (identity) आणि हक्कांच्या (basic human rights) प्रवासाची नव्याने जाणीव करून घेतात (assertion). आपण बघतो की आजच्या घडीला या जयंती उत्सवाने विविध धर्म धारण केले आहेत. पारंपरिक घोषणा, प्रभातफेरी कार्यक्रम, तसेच प्रेरणादायी भीम-बुद्ध गीतांमधून, निरनिराळ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमातून या अस्मितेची व संघर्षाची ऊर्जा व्यक्त होतात दिसते. बौद्धांकर लोकांचा आणि विशेषतः महिलांचा वाढता व सक्रिय सहभाग डॉ. बाबासाहेबांनी उभारलेला सामाजिक समतेचा हा लढा आजही तितक्याच ताकदीने जिवंत असल्याचे द्योतक आहे आणि तो भविष्यात अधिक व्यापक होणार आहे, याचीही खात्री देते.

एक महत्त्वाचा प्रश्न :- मात्र, या पार्श्वभूमीवर एक महत्त्वाचा प्रश्न उभा राहतो. डीजे, धांगडधिंगा, फटाके व मिरवणुकीचे अवाढव्य स्वरूप महामानवाच्या जयंतीचा भाग असावेत का? एका बाजूने असे मत मांडले जाते की कर्कश डीजे, फटाके आणि बेलागमपणा या दिवसाच्या गांभीर्याला बाधा आणतात. डॉ. बाबासाहेबांचे जीवन हे ज्ञान, शील, शिस्त आणि गंभीर विचारांचे प्रतीक होते. बुद्ध धर्मातील प्रज्ञा, शांती, संयम आणि कर्ण ही तत्त्वे आपल्याला मर्यादित आणि संवेदनशील आचरणाची शिकवण देतात. त्यामुळे ध्वनप्रदूषण, वायुप्रदूषण, गोंधळ आणि अव्यवस्था ही त्यांच्या विचारसरणीशी सुसंगत वाटत नाहीत. परंतु दुसऱ्याकडे एक सामाजिक वास्तव नाकारता येत नाही. हा उत्सव केवळ मनोरंजन नाही, तर स्वाभिमानाची अभिव्यक्ती आहे! शतकानुशतके चॅचित, उपेक्षित आणि दडपलेल्या समाजासाठी हा दिवस म्हणजे 'गुलामीतून सन्मानाकडे झालेल्या प्रवासाचा उत्सव' आहे. डीजे, मिरवणुका आणि सामूहिक नृत्य हे अनेकांसाठी त्या स्वातंत्र्याचे प्रतिक आहे, जे मिळवण्यासाठी डॉ. बाबासाहेबांनी आयुष्यभर संघर्ष केला. अनेक वेळा

प्रशासनाकडून डीजे किंवा मिरवणुकांवर निर्बंध लादले जातात, ज्यामुळे तणावपूर्ण परिस्थिती निर्माण होते. अशा वेळी समाजात काही प्रश्न नैसर्गिकपणे उपस्थित होतात. 'आमच्याकडे (आजकाल) वर्षातून ११ ते १६ एप्रिल असे ५-६ म्हणजेच मोजकेच दिवस असताना, त्यावरही बंधने का?' 'इतर सणांमध्ये नियम शिथिल असतात, मग आमच्या वेळीच कडक अंमलबजावणी का?' हे प्रश्न केवळ असंतोषाचे प्रतिक नाहीत, तर समानता आणि न्यायाच्या मागणीचे प्रतिबिंब आहेत. जे स्वतः डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांचा केंद्रस्थानी होते. या संपूर्ण विषयाचा गाभा एकच आहे. 'सम्यक संतुलन'! समाजाने उत्सव साजरा करावा, परंतु तो मर्यादित, शिस्तबद्ध आणि जबाबदारीने असावा. उत्साह असावा, पण उग्रता नसावी. संगीत असावे, पण असवेदनशील गोंगाट नसावा. 'समाजमाध्यमांद्वारे काल पर्वचा बातमी समोर आली की धांगडधिंगा करताना चंद्रपूर येथे एका व्यक्तीला भोकेसण्यात आले. किती लाजिरवाणी गोष्ट आहे ती!' डॉ. बाबासाहेबांचे वास्तव म्हणवणारे आपण काय करतोय? कुठे चाललोय आपण? आपल्याला लाज वाटायला पाहिजे.' असो. सोबत प्रशासनानेही निर्णय घेताना संवेदनशीलता आणि समानतेचा दृष्टिकोन ठेवणे आवश्यक आहे. कोणत्याही एका समुदायाबाबत भेदभावाची भावना निर्माण होणार नाही, याची काळजी घेणे ही लोकशाही व्यवस्थेची जबाबदारी आहे. 'जयंती अधिक अर्थपूर्ण कशी ठरेल?' डॉ. बाबासाहेबांना खरी मानवंदना द्यायची असेल, तर 'उत्सवासोबत उद्देश (celebration with purpose)' जोडणे अत्यावश्यक आहे. त्याकरीता आपण खालील उपक्रम राबवू शकतो, जसे, त्यांच्या विचारांचे, लेखनाचे आणि भाषणांचे अध्ययन व प्रसार शैक्षणिकांसाठी मार्गदर्शक, मॅटर्सशिप आणि शैक्षणिक

प्रोत्साहन, संविधानाच्या प्रस्तावनेचे आणि मूल्यांचे सामूहिक वाचन व त्यांचा प्रचार व प्रसार, सामाजिक समता आणि बंधुता वृद्धिंगत करणारे प्रबोधनात्मक व रचनात्मक (constructive) उपक्रम - विविध प्रकारच्या स्पर्धा लेखन, वाचन, गायन, वादन, नृत्य, वक्तृत्व, वादविवाद, प्रश्नोत्तरी (quiz), नाटिका, कला (चित्रकला, रांगोळी इत्यादी), फोटोग्राफी, खेळ (sports) इ. ना वृद्धिंगत करणारे विद्यार्थी व युवकांसाठी मनोरंजक सांस्कृतिक कार्यक्रम - रक्तदान, आरोग्य शिबिरे आणि सेवा कार्य, पुस्तक दान आणि वाचन संस्कृतीचा प्रसार, महिला सशक्तीकरण आणि जागरूकता उपक्रम, उद्योजकता विकास संबंधित योजनांची माहिती, डिजिटल विकासाच्या मार्गमातून डॉ. बाबासाहेबांचे जीवन, कार्य आणि विचार या विषयांवर प्रमाणित (authentic) व प्रामाणिक (original) माहितीचा प्रचार व प्रसार, AI या तर्कपूर्ण वापरावर कार्यशाळा इ. म्हणून भीमजयंतीचा सार दोन शब्दांत मांडता येतो.

उत्सव आणि उद्देश (celebration with purpose) :- फक्त उत्सव असेल आणि उद्देश नसेल, तर तो अपूर्ण आहे. फक्त विचार असतील आणि जनसहभाग नसेल, तरी तो अपूर्ण आहे. म्हणूनच आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आवाजही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या खरात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त शिक्षितच नव्हे), समताधिष्ठ, झटणाऱ्या, सजज आणि न्याय्य समाज. शेवटी आपल्या गरीब, उपेक्षित वर्गाचे आरक्षण आवश्यक आहे. उत्सवही असावा, पण जबाबदारीसह. आनंदही असावा, पण मूल्यांसह! याच संतुलनातून आपण त्या देशात देशाच्या दिशेने वाटचाल करू शकतो, ज्याचे स्वप्न डॉ. बाबासाहेबांनी पाहिले होते. सुशिक्षित (फक्त

इराणचे राष्ट्राध्यक्ष खोमिनीो युद्ध पूर्व बोलण्यास तयार असताना अमेरिका इंजरायलसने इराणवर हल्ला करुन खोमिनीची हत्या करुन शाळेवर बॉम्बस्फोट करुन 165 बालकांचा जीव घेतला.

जगला युद्ध नको, बुद्ध हवा' अशा जगातील सर्वात मोठ्या धर्मनिरपेक्ष लोकशाही भारताने सदर घटनेचा निषेध करून युद्ध न करता शांती आणि मैत्रीची भाषा करणे आगत्याचे होते. परंतु प्रधानमंत्री मोदींना गॅस सिलिंडरचा तुटवडा माहिती असताना पश्चिम बंगाल आणि आसाम निवडणूक प्रचारात दंग होते. नेहमीच प्रचारात व्यस्त असलेले मोदी प्रधानमंत्रीपेक्षा प्रचारमंत्री जास्त वेळतात. सरकारवर टीका करणे हे विरोधी पक्ष आणि विरोधी नेत्यांचे कर्तव्य आहे. विरोधक टीका होताच मोदींनी कोरिया आणि दक्षिण कोरियाचे युद्धाचा दाखला देत त्यावेळी वाळलेल्या महागाईवर पॅजिंट नेहरू यांना कोसल परंतु दिव्य काळ सत्तेवर असलेल्या पॅजिंट नेहरूंना तर परराष्ट्र धोरणाचे शिल्पकार म्हणातात. खुद्द महात्मा गांधी देखील पं. नेहरू हे परराष्ट्र धोरणातील माझे गुरू आहेत, असे म्हणत संसदेमध्ये नेहरूच्या परराष्ट्र धोरणा वरील भाषणावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा अपवाद वगळता तर कोणी त्यावर फारसा वाद घातलेला नाही. नेहरूच्या परराष्ट्र धोरणावर मुद्देसुद टीका करणारी एक व्यक्ती म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होते. परंतु आताची संसद मोदींच्या प्रेमात मोदी मोदी करीत आहे. तसेच त्यावेळची संसद पॅजिंट नेहरूंच्या प्रेमात असल्याने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे परराष्ट्र धोरण विशेष प्रकाशात आले नाही. हे जगातील सर्वाधिक लोकशाही भारताचे दुर्दैव आहे. परंतु आंतरराष्ट्रीय राजकीय विश्लेषक रोलेंद्र देवज्यकर यांनी 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर : वास्तववादी परराष्ट्र धोरणाचे उदाते' हे पुस्तक लिहून काढले आहे. डॉ. बाबासाहेब यांचे परराष्ट्र धोरण आजही भारतासाठी मार्गदर्शक आहे. भारताचा साधारणपणे 1947 ते 1990 हा काळ शीतयुद्धकालीन परराष्ट्र धोरणाचा उच्चा होता. या काळातील परराष्ट्र धोरणाचा आधार हा मुख्यत्वे करून अलिप्तता हा राहिलेला आहे. या अलिप्ततावादने भारतीय परराष्ट्र धोरणाला जनसदस्त प्रभावी केले, तो आजही भारताच्या परराष्ट्र धोरणामध्ये काही प्रमाणात डोकावताना दिसतो. परंतु या अलिप्ततावादावर पहिल्यांदा पद्धतशीर टीका डॉ. आंबेडकरांनी केली. त्यांचे स्पष्ट म्हणणे होते की, सर्वोपासून अलिप्त राहून, सर्वोशी समान संबंध प्रस्थापित करण्याच्या या अलिप्ततावादी धोरणामुळे भारताचे हितसंबंध कधीही जोपासले जाणार नाहीत. उलट या धोरणामध्ये आंतरराष्ट्रीय राजकारणात भारत एकटा पडेल.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे परराष्ट्र धोरण आणि आजचा भारत!

बहुजन सौरभ

आपल्या मतांचा पुरस्कार करणारे अथवा आपल्या मतांना पाठिंबा देणारे मित्र भारताला उगणार नाहीत, म्हणून डॉ. बाबासाहेब यांचे परराष्ट्र धोरण प्रामुख्याने वास्तववादी आणि व्यावसायिक (प्रोफेशनल) होते. नैतिक मूल्यांबरोबरच राष्ट्रीय हितसंबंधांना प्राधान्य देणारे होते. त्यांना परराष्ट्र धोरण मूल्ये आणि हितसंबंध यांच्यात समतोल साधला जाणे अपेक्षित होते. म्हणून त्यांनी भारतीय राज्यघटनेत कलम 51 मध्ये परराष्ट्र धोरणा संदर्भात काही महत्वाची मार्गदर्शक तत्वे नमूद केली आहेत. परराष्ट्र धोरणामध्ये आम्हाला निर्णय स्वातंत्र्य असलेच पाहिजे, आमचे निर्णय तुम्ही घेता कामा नयेत, असे स्पष्ट मत त्यांनी मांडले होते. अमेरिकेने भारताला 30 दिवसासाठी तेल विकत घेण्यास सांगणे भारतीयाना अजिबात आवडलेले नाही. आम्ही तेल कोणाकडून खरेदी करावे हा आमचा प्रश्न आहे. जगाच्या पाठीवर कदाचित भारत हा एकमेव असा देश आहे, की ज्याची राज्यघटना परराष्ट्र धोरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांे सांगते. परंतु भारतात मात्र परराष्ट्र धोरण हा एक दुर्लक्षित विषय राहिला आहे. परराष्ट्र धोरणाचे लोकशाहीकरण झाले नसल्यामुळे भारताला आंतरराष्ट्रीय स्तरावर याचे नकारात्मक परिणाम भोगावे लागलेले आहेत.अशा प्रसंगी डॉ. आंबेडकरांचे परराष्ट्र धोरणासंदर्भातील विचार देशातील सर्व नागरिकांनी जाणून घेणे उचित आणि संयुक्तिक उगणार आहेत. भारताला

आज परराष्ट्र धोरणामध्ये ज्या समस्या सतावत आहेत, त्यांची उकल करण्यासाठीचा मार्ग आपल्याला डॉ. आंबेडकर यांनी मांडलेल्या विचारांमधून निश्चितपणाने मिळू शकतो. या दृष्टिकोनातून त्यांचे विचार महत्वाचे आहेत. कारण परराष्ट्र धोरण हे केवळ भावनांवर, आदर्शवादी मूल्यांवर आधारलेले नसते, तर राष्ट्रीय हितसंबंध साधण्यासाठी परराष्ट्र धोरणाचा वापर केला गेला पाहिजे, अलिप्ततावादी परराष्ट्र धोरणाचे प्रामुख्याने दोन आधार आहेत. एक म्हणजे शीतयुद्धाच्या राजकारणात भाग न घेणे, सर्वांबरोबर समान संबंध ठेवणे आणि दुसरा म्हणजे परराष्ट्र धोरणाचे निर्णयस्वातंत्र्य स्वायत्त राहिले पाहिजे. डॉ. आंबेडकरांचा अलिप्ततावादाला विरोध असला तरी परराष्ट्र धोरणातील निर्णयस्वातंत्र्य हे अबाधितच राहिले पाहिजे, याबाबत ते नेहमीच जागरूक आणि आग्रही राहिले आहेत. दुसऱ्या महायुद्धानंतर आशिया खंडामध्ये अमेरिकेला एका मित्र राष्ट्राची गरज होती. म्हणून त्यांनी चीनशी जवळीक साधण्याचे प्रयत्न सुरू केले होते; परंतु 1949 नंतर चीन हा साम्यवादी देश बनला तेव्हा अमेरिकेने भारताकडे लक्ष वळवले. अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष. आयसेनहवर यांनी नेहरूंना एक विशेष पत्र लिहून अमेरिकेच्या धोरणांना पाठिंबा देण्याची मागणी केली होती. त्याला पॅजिंट नेहरू आग्रही नसले तरी डॉ. आंबेडकर आग्रही होते, कारण अमेरिका हा भारताला संरक्षण तसेच आर्थिक व व्यापारी दृष्टिकोनातून महत्वाचा ठरू शकतो, तसेच अमेरिकेमुळे भारताला संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा परिषदेचे कायम सदस्यत्व मिळणार होते. आंतरराष्ट्रीय राजकारणावर प्रभाव टाकण्यासाठी हे कायम सदस्यत्व महत्वाचे होते. परंतु नेहरूंनी अमेरिका सोडून साम्यवादी सोविएत रशियाशी मैत्री आणि परराष्ट्र धोरण राबविले हे डॉ. आंबेडकर यांना आवडले नाही. कारण सोविएत रशियाची अर्थव्यवस्था ही साम्यवादी असून भारताची समिश्र अर्थव्यवस्था यात जमीन अस्मानच अंतर आहे. कारण ही कांसव आणि सत्ताच्या शरवील सारखी आहे. साम्यवादी राष्ट्राचा विकास पत्त्याच्या बंगल्यासारखा असतो. ज्या गतीने वर जातो, त्याच गतीने कोसळतो. 80, वर्षांपूर्वी डॉ. बाबासाहेब यांनी केलेली भविष्यवाणी केवळ 50

वर्षात खरी ठरली. सोविएत रशियाचे तुकडे होऊन 15 राष्ट्रे तयार झाली. साम्यवादी रशियाला लोकशाही स्वीकारावी लागली. रशियातून बाहेर पडलेला युकेन कित्येक वर्ष रशिया सोबत युद्ध करीत आहे. भारताने एकतर्फी सोविएत रशियाशी मैत्री करून अमेरिकेला दूर ठेवल्याने अमेरिकेने गेली 75 वर्ष पाकिस्तानला भारताच्या विरुद्ध लढवत ठेवले आहे. पाकिस्तानने बहुसंख्या मुस्लीम राष्ट्रांना आपल्या बाजूने घेऊन युनोमध्ये काश्मीर हा पाकिस्तानचा भाग असल्याचे सिद्ध करण्याचा प्रयत्न केला. पण त्यावेळी इराण भारताच्या बाजूने उभा राहिला हे देखील आम्हाला विस्तरा येणार नाही. 1998 ते 2014 या काळात भारत अमेरिकेच्या अधिक जवळ जाण्याचा प्रयत्न करत आहे, भाजप सरकार तर अमेरिकेच्या अधीन झाल्यासारखे दाखवत आहे. डॉ. आंबेडकरांचे अमेरिका, दक्षिण पूर्व आशियाई राष्ट्रसोबत चीनसंदर्भाती परराष्ट्र धोरण अतिशय स्पष्ट होते. ब्रम्हदेश, व्हिएतनाम, इंडोनेशिया, कम्बोडिया यांसारख्या पूर्वेकडील राष्ट्रांबरोबर भारताचे सांस्कृतिक संबंध आहेत. ते तसेच संबंध घनिष्ट करणे खूप गरजेचे असून त्यासाठी दक्षिण पूर्व आशिया आणि उत्तर पूर्व आशियामधील राष्ट्रंकेडे भारताला लक्ष घावे लागेल. हा त्यांचा महत्वाचा इशारा होता आणि आहे. चीन अतिशय धूर्त राष्ट्र असून अशा राष्ट्रबाबत भारताने गतील राहून चालणार नाही. आदर्शवादी दृष्टिकोनातून चीनशी मैत्री करण्याचा प्रयत्न भारताने करू नये, परंतु त्या काळामध्ये नेहरूंचे धोरण चीनचे लागूचालन करणारे होते. 1949 मध्ये कम्युनिस्ट चीनला संयुक्त राष्ट्रांचे सदस्यत्व मिळवे यासाठी भारताने जोरदार मागणी केली होती. त्यावर डॉ. आंबेडकरांनी टीका केली होती. चीनसंदर्भात तयार केलेले पंचशील धोरण 1954 मध्ये भारतीय संसदेमध्ये चर्चेसाठी आले होते. त्यावेळी डॉ. आंबेडकरांनी म्हंटले होते, 'पंचशील धोरण हे

बुद्धधर्माचा अविभाज्य घटक आहे. पण या धोरणाचा चीनकडून अवलंब होतांना दिसत नाही. चीन जर तिबेटिजन लोकांवर अन्याय करत असेल तर त्यांना अशा प्रकारचे पंचशील धोरण करण्याचा काय अधिकार आहे?' अशा विचारण्यातकी चीनसोबत अलीकडे भारत सरकार जवळीक करताना दिसत आहे. भारताचे पाकिस्तानबरोबरचे संबंध आजही तणावपूर्ण आहेत, चीनबरोबरचे प्रश्नही प्रलंबित आहेत, सीमावादाचा प्रश्न आजही सुटलेला नाही, काश्मीरचे भिजत गोंगडे कायम आहे. यावरून एक गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे की, आपण आजवर ज्या दृष्टिकोनातून विचार करत होते, त्यापासून दूर जाऊन वेगळ विचार कायद्या असेल तर आपल्याला पुन्हा एकदा डॉ. आंबेडकर यांचे परराष्ट्र धोरण समजून घ्यावे लागेल. ■ ■

बहुजन सौरभ

भारतर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतीय समाजात महिलांच्या अधिकारासाठी अत्यंत महत्त्वपूर्ण आणि क्रांतिकारी कार्य करून ठेवले हे सर्वांचा ज्ञान आहे. महिलांना विकास प्रक्रियेच्या केंद्रस्थानी स्थान मिळवे, समाजात त्यांना समान संधी मिळव्यात आणि त्यांचे सामाजिक व आर्थिक सरासरीकरण व्हावे यासाठी त्यांनी आयुष्यभर प्रयत्न केले. त्यांच्या विचारांमुळे आणि कायदेविषयक उक्तांमंमुळे भारतीय महिलांच्या जीवनात मोठे परिवर्तन घडून आले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी महिलांच्या वैयक्तिक तसेच व्यावसायिक क्षेत्रात समान सहभाग असावा यासाठी ठाम भूमिका मांडली होती. कारखाने व औद्योगिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या महिलांशी होणाऱ्या असमान वागणुकीविरोधात आजवर उद्वेगारे ते भारताचे पहिले नेते होते. महिलांचे कामाचे ताल कमी करणे, त्यांच्या कामाच्या ठिकाणी सुरक्षित व मानवी हितार्थ परिस्थिती निर्माण करणे आणि कामगार म्हणून त्यांना समान हक्क मिळवून देणे यासाठी त्यांनी अनेक उद्येयोजना केलेल्या. महिलांना समान वेतन आणि समान कामाचा अधिकार मिळवा यासाठी त्यांनी विविध कायद्यांची मांडणी केली. कोळसा खाणींतील महिला कामगारांसाठी तयार करणाना आलेल्या माईन्स सॅट्रॅन्टी बॅनिफिट कायद्यामध्ये त्यांच्या महत्त्वपूर्ण योगदानामुळे महिलांना कामाच्या ठिकाणी संरक्षण मिळते. तसेच त्यांनी मातुल राजा हा महिलांचा मूलभूत कामगार हक्क मानला आणि महिलांना प्रदुतीच्या काळात संरक्षण मिळवे यासाठी प्रयत्न केले. आज प्रत्येक भारतीय महिलांसाठी ती गौरवाची बाब आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे महिलांच्या कुटुंब कल्याण स्वातंत्र्य निर्णयाचे संरक्षक होते. महिलांना गर्भधारणा, मातुल आणि कुटुंब नियोजनाबाबत स्वतः निर्णय घेण्याचा अधिकार

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि महिलांचे अधिकार

असावा, असे ते ठामपणे सांगत. सन 1938 साली मुंबई विधानसभेचे सदस्य असताना त्यांनी महिलांसाठी जन्म नियंत्रण सुविधा उपलब्ध करून देण्याची शिफारस केली. तसेच दलित महिलांवर अन्याय करणाऱ्या जोगिनी आणि देवदासी प्रथेला त्यांनी तीव्र विरोध केला. महिलांच्या अधिकारांसाठी आंबेडकरांचे सर्वात मोठे योगदान म्हणजे हिंदू कोड बिल. या विधेयकाद्वारे भारतीय कुटुंब व्यवस्थेत मोठ्या सामाजिक सुधारणांचा मार्ग मोकळ झाला. या बिलामध्ये महिलांना संपत्तीवरील अधिकार, विवाहात समानता, बहुपत्नीत्वावर नियंत्रण आणि घटस्फोटाच्या कायदेशीर पर्याय यांसारख्या महत्त्वपूर्ण तरतुदी करण्यात आल्या. या सुधारणांमधून पुढे अनेक महत्त्वाचे कायदे अस्तित्वात आले. त्यामधे Hindu Marriage Act 1955 (घटस्फोट व निर्वाहभत्ता), Indu Succession Act 1956 (संपत्तीवरील वारसा हक्क), Hindu Adoption and Maintenance Act 1956 (महिलांना दत्तक घेण्याचा अधिकार) आणि Hindu Minority and Guardianship Act 1956 (महिलांना मुलांची नैसर्गिक पालक म्हणून मान्यता) यांचा समावेश होतो. पुढे या विचारांमधून Equal

Remuneration Act 1976 आणि Dowry Prohibition Act 1961 सारख्या कायद्यांना प्रेरणा मिळाली. जातव्यवस्थेचा महिलांच्या जीवनावर होणारा परिणाम हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी त्यांच्या 'Castes inhaletion of India' या संशोधनात स्पष्ट केला. त्यांच्या मते महिलांवरील अनेक अत्याचारांची मुळे जातव्यवस्थेत दडलेली आहेत. म्हणूनच त्यांनी सती प्रथा, बालविवाह आणि

वाईट प्रथांचा तीव्र निषेध केला. डॉ. आंबेडकरांचा महिलांबद्दलचा दृष्टिकोन अत्यंत प्रगत आणि समतावादी होता. त्यांच्या मते समाजातील कोणतीही प्रगती महिलांच्या सहभागशिवाय शक्य नाही. म्हणूनच त्यांनी स्पष्टपणे म्हटले आहे की देशाचा सर्वांगीण विकास करणे म्हणजे महिलांच्या तसेच सर्व निरर्थक आहे, महिलांना शिक्षण नसल्यास जीवन निष्फळ आहे आणि महिलांच्या शक्तीशीलता या देशाची विकास प्रक्रिया अपूर्ण आहे. अशा प्रकारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कार्य केवळ दलित किंवा वंचित समाजापुरतेच मर्यादित नसून ते भारतीय महिलांच्या सामाजिक, आर्थिक आणि कायदेशीर मुक्तीचे महत्त्वपूर्ण आधारस्तंभ ठरले आहे. त्यांच्या सर्वांगीण विचारांमुळे भारतीय समाजात स्त्री-पुरुष समानतेचा पाया भक्कम झाला आहे. जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने आजच्या महिलांना एकच संदेश द्यावासा वाटतो की शिक्षा, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा. हा संदेश आपल्याला दिला तो महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी. त्यांनी भारतीय संविधानातून स्त्रियांना समान हक्क, शिक्षणाची संधी आणि समानाने जगण्याचा अधिकार दिला. आजच्या महिलांनी त्या विचारांचे स्मरण ठेवून शिक्षण, स्वावलंबन आणि सामाजिक समाजाच्या प्रगतीचे जोडपणार त्या दिनाचा आदर करू या. ■ ■

त्यासाठी पुढे यावे. घर, समाज आणि देश घडविणारा स्त्रीची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची आहे. त्यामुळे आत्मविश्वासाने उभे राहून अन्याय, भेदभाव आणि अंधश्रद्धेविरुद्ध आवाज उठवावा. समाजाच्या प्रगतीचे जोडपणार त्या दिनाचा आदर करू या. ■ ■

रवींद्र दांडगे 94045 45238

वाचकांचे विचारपिठ

बहुजन सौरभ

27/2/26 च्या दैनिक बहुजन सौरभ, संपादकीय लेख आपण देशाच्या आर्थिक विकास बाबींवर दुरदृष्टीकोण ठेवून रेखाटला आहे...

आज तंत्रज्ञान किती घातक आणि किती पोषक आहे? याची उकल आपण भीमबुडाच्या वैचारिकतेचे अनेक उदाहरणे, संदर्भ देऊन स्पष्ट करून जग पातळीवर उजवी वावा घालू आहे. त्याच्या डावी आणि उजवी दोन्ही बाजूची उकल करून 'वावा सोबत त्याची धुकधुकी..' या दोन्ही बाजूची वास्तव उकल केली आहे... आर्थिक अन्न सामाजिक लोकशाहीशिवाय राजकीय लोकशाही राहणारी होऊ शकत नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर दिलेले ठोकराचे इशारे बेटडक आपण नमूद केले आहे... संसाधन जे केंद्रीत, दृष्टी केंद्रीत आहेत, त्याचे विकेंद्रीकरण व्हायला पाहिजे. त्यामुळे संपत्ती नफा, रोजगार गरजू समाजापर्यंत पोहोचेल. सत्तेने संवैधानिक नैतिक मार्गाचा अवलंब केला, तर तंत्रज्ञानाचा परिणाम न होता ते मुक्तीचे साधन ठरू शकते. त्याचा उपयोग कसा करतो हे सत्तास्थावर अवलंबून आहे. आपण संपादकीय लेखाचा अखेर रथाधर केला आहे. तंत्रज्ञान समाज निर्वांत्रित करेल की, तंत्रज्ञान समाजाला निर्वांत्रित करेल..? म्हणून भारताचे भविष्यत ए.आर.मध्ये नसून खरे ते आर्थिक न्यायिक रचनेत आहे. म्हणजे आर्थिक, सामाजिक लोकशाही शिवाय अवगत नाही. धन्यवाद! आपण संपादकीय लेखणीत भविष्यात सार्वगणिक विकास का होईल हे मांडण्याचे धाडस केले, ते स्वागताई अभिनंदनीय आहे. ■ ■

- दिनकर रा. मडकवाडे

‘विद्यार्थ्यांनी आपल्यापुढे विद्या, विनय व शील या तीन महान तत्त्वांचे ध्येय सतत ठेवले

पाहिजे व या ध्येयप्राप्तीसाठी सतत झटले पाहिजे' ही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची अमृततुल्य वाणी आजच्या विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देणारी अशीच आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या जीवनाची सुरुवात सद्धम व ज्ञानलालसा यांनी केली. विद्यार्थी जीवनात त्यांचा जो दैनंदिन कार्यक्रम असे तोच त्यांनी अखेरपर्यंत अंगिकारला होता. ज्या तन्मयतेने डॉ. बाबासाहेबांची विद्यार्थी दशेत ज्ञानलालसा करून ज्ञान मिळविले ती उलट अभिलाषा अखेरपर्यंत छत्रेसारखी सोबत राहिली. 'मनुष्य हा अंतिम धासापर्यंत विद्यार्थीच असतो' हा ज्ञानार्जनाचा मूर्तिमंत आदर्श म्हणजेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर होय. ही त्यांची दिनचर्या नक्ती तर ती एक तपश्चर्याच होती. डॉ. बाबासाहेबांनी स्व-कष्टाने उभारलेले विशाल 'संथालय 'राजगृह' हे त्यांच्या तपश्चर्येच जीवत उदाहरण आहे. डॉ. बाबासाहेब आजन्म विद्यार्थी होते. त्यांनी परीक्षेसाठी अभ्यास तर केलाच. परंतु सर्टिफिकेट्स मिळवल्यानंतर त्यांनी अभ्यास सुरूच ठेवला होता. प्रकाशित होणाऱ्या पुस्तकांपैकी निवडक पुस्तके ते खरेदी करीत आणि अभ्यास करीत व ती जीवापाड प्रेम करून संग्रही ठेवीत. त्यामुळे त्यांच्याकडे जवळजवळ 20,000 पुस्तकांचा संग्रह झाला होता. विशेष सांगण्याजोगी बाब म्हणजे महत्त्वाचा कामाखेरीज त्यांचा सर्व वेळ पुस्तके वाचण्यातच गेल्याचे याचे तामसनात लक्ष सुद्धा जात नसे. एका त्यांना डोक्याचा

डॉ. बाबासाहेबांचा विद्यार्थ्यांना संदेश

बहुजन सौरभ

आजार झाला. डॉ. बाबासाहेबांना वाचन बंद ठेवावयास सांगितले. त्यावेळी त्यांना इतके आनंदच दुःख झाले की, ते प्रत्यक्ष दळखळ रडले व म्हणाले, 'वाचन आहे तोपर्यंत माझे जीवन आहे. वाचन बंद झाले तर मी फार दिवस जगणार नाही' खरच या अर्थीनं डॉ. बाबासाहेब आजन्म विद्यार्थीच ठरतात. डॉ. बाबासाहेब हे जणु विद्येचे खरे डॉक्टरच होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर पीएच.डी. झाल्यापासून त्यांच्या नावाचा अगोदर 'डॉक्टर' ही पदवी आली. आमच्या समाजातील नावाचा अगोदर 'डॉक्टर' ही पदवी लागणारे डॉ. बाबासाहेब ही पहिलीच विभूती. आमच्या समाजातील अशिक्षित स्त्री-पुरुषांना औषधे देणाऱ्या डॉक्टरांचीच तेवढी माहिती होती. त्याशिवाय दुसरा कोणी 'डॉक्टर' असतो याची पुष्टरशी कल्पना देखील नव्हती. असाच एका प्रसंग घडला. डॉ. बाबासाहेब सांगतात, एके दिवशी

सकाळीच एक बाई तापाने फणफणलेल्या आपल्या तान्हा बाळाला माझ्याकडे घेऊन आली आणि सांगू लागली की, 'डॉक्टर साहेब रात्रीपासून माझे मूल तापाने आजारी आहे. याला बघा आणि औषध द्या. मी तिला काय सांगणार? मी तिला सांगितले की बाई, मी औषध देणारा डॉक्टर नाही. तू त्याला दुसऱ्या औषध देणाऱ्या डॉक्टरकडे घेऊन जा. डॉ. बाबासाहेबांनी सांगितल्यावर ती बाई दुसऱ्या औषध देणाऱ्या डॉक्टरकडे गेली असेल. मात्र 'हे कसले डॉक्टर' हा प्रश्न तिच्या मनात घर करून राहिला. डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या आयुष्यात जी चळवळ उभारली. आपल्या अज्ञानी बांधवांचे जो माणुसकीचा मूलमंत्र दिला. ज्ञान प्रसारणातील विद्येची दारे खुली केली त्यावरून विद्येचे ते खरे डॉक्टरच आहेत. डॉ. बाबासाहेबांचे विद्यार्थ्यांवर अतीव प्रेम होते. एखाद्या विद्यार्थ्याचे कपडे व्यवस्थित नसले तर ते त्याला जवळ बोलावून घेत असत. चांगले समजवून सांगत. डॉ. बाबासाहेब म्हणत, 'गरीबी असली तरी पूर्वा नाही, कपडे साधे पण व्यवस्थित असावे. नीटपिन्टके राहावे. चांगले खाद्य-विचार देवावेत. संस्कृतीचा झरा संस्थेतून खेड्यापर्यंत पोहोचला पाहिजे' ही श्रेष्ठ शब्दात ते उपदेश करीत. जे विद्यार्थी हुशार आहेत. राजकारणाची ज्यांना आवड आहे. समाजकार्याची चळवळ आहे. वाचनाची गोडी आहे. वक्तृत्व कला ज्यांना आवडते अशा निवडक विद्यार्थ्यांची डॉ. बाबासाहेब माहिती घेत. त्यांना स्वतःहून जवळ बोलावत

असत आणि त्यांचे मनोगत जाणून घेतासहान देत असत. डॉ. बाबासाहेबांना मनोमन वाटत होते की, माझ्या निराधार समाजाचे हेच खरे आधारस्तंभ! हेच पाठीराखे! बुद्धिवादी हे विज्ञानवादी काळजत भांबावलेल्या जगाला मार्गदर्शन करणारे हेच खरे मार्गदर्शक! असे विद्यार्थी पुढे येत असल्याचा प्रत्यय जणू डॉ. बाबासाहेबांना येत होता. त्यांना आशा होती. खात्री होती. विश्वास होता आणि याच विश्वासाच्या बळवर त्यांचा उत्साह वृद्धित होत होता. हिंमत वाढत होती व आपल्या इच्छित ध्येयासाठी ते अधिकाधिक झटत होते. डॉ. बाबासाहेबांनी विद्यार्थ्यांचा जीवनाला योग्य वळण मिळवे यासाठी अनेक प्रसंगी मौलिक आणि प्रेरणादायी व्याख्याने दिली. 19 जून 1950 रोजी डॉ. आंबेडकरांनी औरंगाबादला मिलिंद महाविद्यालय सुरू केले. हे महाविद्यालय सुरू झाल्यानंतर ते कसे काय चालले आहे हे बघण्यासाठी डॉ. आंबेडकर 22 जून 1950 रोजी दिल्लीहून औरंगाबादला आले. त्याप्रसंगी दिलेल्या व्याख्यानात डॉ. बाबासाहेब उद्गारतात, 'विद्यार्थ्यांनी गरीबीने व शरणागत वृत्तीने न वागता धैर्याने व निर्भयतेने वागले पाहिजे. शरणागत वृत्तीने वागल्यास कदाचित स्वर्ग मिळेल. पण या जगातील सुख व संपत्तीला तो पारखा होईल...' डॉ. आंबेडकरांनी 1954 साली

अत्यंत प्रतिकूल

रिस्थितीवर मात करत ते एक यशस्वी उद्योजक बनले होते. नव्याने उद्योग सुरू करू पाहणाऱ्या काही युवकांनी त्यांचे मार्गदर्शन मिळवे म्हणून एका मेळव्याचे आयोजन केले होते. त्यावेळी बोलतांना ते म्हणाले,

माझ्या तरुण मित्रांनो! तुम्हाला काहीतरी करायचे आहे या गोष्टीतून तुमची तळमळ जाणवली. मित्रांनो! तुम्ही यशस्वी होण्यासाठी जी मेहनत कराल ती कधीही धोका देत नाही. भलेही त्यासाठी वेळ लागेल. कोणताही व्यवसाय म्हटले की, चढउतार येणारच. सुस्पृसुद्धा मावळतो पण पुन्हा उगवण्याची जिद्द असल्याने तो कधीही कायमचा लोप पावत नाही. तो पुन्हा ऊदयास येतो. व्यवसाय करतांना एक गोष्ट लक्षात ठेवा की, जे काही तुम्हाला येते ते सर्व करण्याचा तुम्ही प्रामाणिकपणे प्रयत्न करा आणि जे येत नसेल ते शिकण्याची तयारी ठेवा. फक्त विचार करू नका तर सुरूवात करा. फक्त सांगत बसू नका तर सिद्ध करून दाखवा. बोलण्यापेक्षा करून दाखवले तर तुम्ही न सांगताही समाज तुमच्या कार्याची स्वतःहून दखल घेईल. आपले आयुष्य ही देखील एक प्रयोगशाळा आहे. तुम्ही जेवढे जास्त प्रयोग कराल निकाट हा तेवढाच उत्तम लागेल. व्यवसायात व्यर्थ खर्च कराल तर आयुष्याची व्यवस्था बिघळीत होईल. तसेच व्यर्थ चर्चा करीत बसाल तर मनाची अवस्था बिघडेल. लक्षात ठेवा! माणूस केवळ साधनांची उपलब्धता आहे म्हणून यशस्वी होत नाही, त्यासाठी निरंतर साधना आवश्यक असते. ज्याप्रमाणे भवन मोठे असून ऊपयोग नाही तर भावना महान असावी लागते. केवळ मोठमोठ्या शब्दांच्या उच्चारणापेक्षा उच्च आचरण आवश्यक असते. जर काही कारणांने यश मिळाले नाही तर निराश होऊ नका. वेगळ्या मार्ग अवलंबण्याचा प्रयत्न करा. ध्येय कायम ठेवा फक्त योग्य मार्ग निवडा. ज्याप्रमाणे झाड आपली पाने बदलतो, पण मुळज्या कायम ठेवतो. त्यांना बदलत नाही. कोणतेही संकट किंवा समस्या तेवढी शक्तिशाली कधीच नसते जेवढे आपण समजतो. म्हणून लगेच बाबरून जाऊ नये. तुम्ही कधी एकेले काय की, अंधाराने कधी पहाट होऊच दिली नाही. पहाट ही अंधाराला दुर सारून नक्कीच येते. धैर्य आणि वेळ ही दोन ब्रम्हास्त्रे आहेत जी माणसाच्या अतिशय प्रतिकूल परिस्थितीवर मात करण्याचे सामर्थ्य आपल्याला प्रशस्त करून देतात. शेवटी एकच गोष्ट सांगतो की, व्यवसाय करा, यश मिळवा पण हे विस्तर नका की, आयुष्यात कोणताही गोष्ट कितीही विमती असली तरीही झोप, मनःशांती आणि आनंदएवढी कोणताही गोष्ट मौल्यवान निश्चित नाही. ■ ■

अनंतायन

अॅड अनंत खेळकर मो. 9370061677

बहुजन सौरभ

आंबेडकरी समाजाची एकसंघ दणकट मजबूत रिपब्लिकन ताकत काळाची गरज

बहुजन सौरभ

बहुतांश खालून पिचून बरे असणाऱ्या लोकांचा जास्त भरणा होता. समाजाचे मुळ अधिष्ठान रिपब्लिकन पक्षाच्या विचारधारेकडे त्यांनी दुर्लक्ष केले व आजही तीच स्थिती आहे. संविधानाचा जागर उठला बसता करतो पण संसदपासून 6 ग्राम पंचायत पर्यंत एकही आंबेडकरी निष्ठेचा उमेदवार निवडून येत नाही, याचे लक्ष्य बोटत नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी राजकीय, सामाजिक धम्म कार्यकरिता तीन संघटना निर्माण केल्या होत्या. समाजाचे रक्षण व्हावे व अन्याय, अत्याचाराचा प्रतिकार व्हावा, कार्यकर्त्यांची फळी निर्माण व्हावी, त्यांना फोड बँक मिळवे या हेतुने समता सैनिक दलांची स्थापना सन 1927 ला आरएसएसच्या 1 वर्षानंतर झाली. 1930-35 ते सन 1970 पर्यंत समता सैनिक दलाचे प्रचंड लोढे जेव्हा मिठावर वडळ्य व वळ्ये, जांबोरी मैदानातून दलाचा ड्रेस व हातात हेतू घेऊन शिस्तबद्ध रितीने निघायचे तेव्हा रस्त्यावरून जाणारे लोकही थांबून मार्च पाहायचे. रिपाई राजकारणातील दुर्भाव, आपसी देवदेव, अहंकार यामुळे नालेनी, ना साहित्यकारांनी, ना गोंधऱपेशा होत होते लक्ष दिले व दलाची ही स्थिती आरपीआरच्या तुकड्याप्रमाणे झाली. सन 2014 पासून आरएसएस, बाजपाच्या नधनीतून दिल्ली तर गल्ली पर्यंत विरपाल बहुजन समाजाच्या तीन हजार वर्कऱ्या जाती, पोटजातीला धर्माच्या नावाखाली भाग्य्या रंगाने रंगून सत्तेवर आली. ब्राम्हण समाज, मराठे, देशमुख सत्तेचे फळ चाखत आहेत व ओबीसी नेते व आमच्याही समाजातील पायदणू टाटावरचे उरले सुरले खाण्यात धन्यता मानून खुश आहेत. कोणत्याही सत्ता 1952 ते सन 2013 (मधला काळ सोडला) तर सत्तेवर होती. आरएसएस सारखी कोरिसची 'राष्ट्रीय सेवा दल' ही सामाजिक संघटना असताना कोरिसच्या सत्ताधर्यांना आरएसएस सारखी मजबुत संघटना बनविण्यास साफ दुर्लक्ष पावले व त्याचे परिणाम त्यांना भोगावे लागत आहेत.

अॅड. सुरेश घाटे

हजारोवर काम करताना दिसतात. पुण्यात आय. टी. सेक्टरमध्ये काम करणारे इंजिनियर व इतर नोकदार वर्ग एक वेळचे जेवण गुस्वारा व मंदीमध्ये करतांना दिसतात. ब्राम्हणांचा एकही तरुण, तरुणी बेकार दिसत नाही. ना हलके काम करतांना. ■ ■

पुन्हा कॉलेजला भेट दिली. यावेळी विद्यार्थी र्वा व प्राध्यापक र्वा त्यांच्या स्वागतासाठी व त्यांचे विचार ऐकण्यासाठी मोठा उत्सुक झाला होता. विद्यार्थी व प्राध्यापकांच्या विनतीवरून आपल्या तान्हा बाळाला माझ्याकडे घेऊन आली आणि सांगू लागली की, 'डॉक्टर साहेब रात्रीपासून माझे मूल तापाने आजारी आहे. याला बघा आणि औषध द्या. मी तिला काय सांगणार? मी तिला सांगितले की बाई, मी औषध देणारा डॉक्टर नाही. तू त्याला दुसऱ्या औषध देणाऱ्या डॉक्टरकडे घेऊन जा. डॉ. बाबासाहेबांनी सांगितल्यावर ती बाई दुसऱ्या औषध देणाऱ्या डॉक्टरकडे गेली असेल. मात्र 'हे कसले डॉक्टर' हा प्रश्न तिच्या मनात घर करून राहिला. डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या आयुष्यात जी चळवळ उभारली. आपल्या अज्ञानी बांधवांचे जो माणुसकीचा मूलमंत्र दिला. ज्ञान प्रसारणातील विद्येची दारे खुली केली त्यावरून विद्येचे ते खरे डॉक्टरच आहेत. डॉ. बाबासाहेबांचे विद्यार्थ्यांवर अतीव प्रेम होते. एखाद्या विद्यार्थ्याचे कपडे व्यवस्थित नसले तर ते त्याला जवळ बोलावून घेत असत. चांगले समजवून सांगत. डॉ. बाबासाहेब म्हणत, 'गरीबी असली तरी पूर्वा नाही, कपडे साधे पण व्यवस्थित असावे. नीटपिन्टके राहावे. चांगले खाद्य-विचार देवावेत. संस्कृतीचा झरा संस्थेतून खेड्यापर्यंत पोहोचला पाहिजे' ही श्रेष्ठ शब्दात ते उपदेश करीत. जे विद्यार्थी हुशार आहेत. राजकारणाची ज्यांना आवड आहे. समाजकार्याची चळवळ आहे. वाचनाची गोडी आहे. वक्तृत्व कला ज्यांना आवडते अशा निवडक विद्यार्थ्यांची डॉ. बाबासाहेब माहिती घेत. त्यांना स्वतःहून जवळ बोलावत

तुम्ही आपल्याला शिकलेले समजता, सुशिक्षित समजता परंतु तुमच्यामध्ये आणि न शिकलेल्यामध्ये फार फरक आहे. ते सांगला का मला ? मी सांगतो? शिक्षण घेतल्यानंतर जर तुम्हाला वाचनाची गोडी नसेल. घरी हातात पुस्तक धरीत नसला. घरी तुमची स्वतःची पाच-दहा पुस्तके नसतील. वाचनाचा व्यासंग तुमचा सुशिक्षित समजता परंतु तुमच्यामध्ये आणि न शिकलेल्यामध्ये फार फरक आहे. ते सांगला का मला ? मी सांगतो? शिक्षण घेतल्यानंतर जर तुम्हाला वाचनाची गोडी नसेल. घरी हातात पुस्तक धरीत नसला. घरी तुमची स्वतःची पाच-दहा पुस्तके नसतील. वाचनाचा व्यासंग तुमचा सुशिक्षित समजता परंतु तुमच्यामध्ये आणि न शिकलेल्यामध्ये फार फरक आहे. ते सांगला का मला ? मी सांगतो? शिक्षण घेतल्यानंतर जर तुम्हाला वाचनाची गोडी नसेल. घरी हातात पुस्तक धरीत नसला. घरी तुमची स्वतःची पाच-दहा पुस्तके नसतील. वाचनाचा व्यासंग तुमचा सुशिक्षित समजता परंतु तुमच्यामध्ये आणि न शिकलेल्यामध्ये फार फरक आहे. ते सांगला का मला ? मी सांगतो? शिक्षण घेतल्यानंतर जर तुम्हाला वाचनाची गोडी नसेल. घरी हातात पुस्तक धरीत नसला. घरी तुमची स्वतःची पाच-दहा पुस्तके नसतील. वाचनाचा

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प १२१

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा सोमनाळा ता. भिवापूर नागपूर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे आमचे मुक्तीदाते असून तेच आमचे मार्गदर्शक आहेत. पुतळ्याजवळ विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येत असते. दिनविशेष कार्यक्रमांला मोठ्या प्रमाणात गाव परिसरातील नागरिक उपस्थित असतात.

संवाद मित्र, मुकुंद मेश्राम.

मो. 9923522083

महत्वाचे

कविवर्य स्मृतीशेष मंगल शेन्डे आदरांजली

नागपूर : बुद्ध धम्म प्रचार आदर्श कवी मंडळाचे संस्थापक सदस्य आणि जनसेवा भजन मंडळाचे संस्थापक कविवर्य स्मृतीशेष 'मंगल शेन्डे' यांचा तेराव्या स्मृती दिन आदर्श धम्म प्रचार केंद्र चैनकापुर खापरखेड या ठिकाणी संपन्न झाला. या कार्यक्रमांला उपस्थित आदर्श कवी मंडळाचे अध्यक्ष रविंद्र बोरकर, भदन्त नागदिवकर, संचालन सचिव सविता नारनकर, रामदास तागडे, भाऊराव गोंडोळे, मिलिंद पाटील, लता चिंचखेडे, दिलिप तभाणे, भानुदास मुनघटे, सविन्द्र चव्हाण सर्व आदर्श कवी मंडळाचे पदाधिकारी उपस्थित होते तर अंतकला गाडेकर यांनी आभार मानले.

डॉ. बाळकृष्ण महाजन यांचा राष्ट्रीयस्तरावर गौरव

कोचीन : आशर्स गिळ्ड ऑफ इंडिया, नवी दिल्ली यांच्या पत्रासाठ्या वार्षिक अधिवेशनात केरळ साहित्य परिषद, केरळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने कोचीन येथे आयोजित कार्यक्रमात डॉ. बाळकृष्ण रामभाऊ महाजन यांचा प्रमाणपत्र व स्मृतिचिन्ह देऊन सन्मान करण्यात आला. कृष्णराव आयोजित काव्यपाठ कार्यक्रमात डॉ. महाजन यांनी व्यंग्य कविता सादर करून उपस्थितांची दाद मिळवली. या अधिवेशनात देशभरातील 60 हून अधिक साहित्यिक सहभागी झाले होते. नागपूरहून नरेंद्र परिहार, डॉ. कृष्णकुमार, अजय पांडेय आणि नरेंद्र नायटे उपस्थित होते.

नवेगाव/चिचदा तर्फे जागर भारतीय संविधानाचा

नवेगाव/चिचदा : विध्वस्त डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती सप्ताहाचे औचित्य साधून शासकीय माध्यमिक आश्रम शाळा नवेगाव/चिचदा तर्फे संविधान जागर उपक्रम उमरी/नवेगाव तालुका रामटेक राबविता. शाळेतील विद्यार्थ्यांनी विविध प्रात्यक्षिक, पधनाट्यद्वारे जनमानसात संविधानाची मूल्या रुजविण्याचा प्रयत्न केला. कार्यक्रमांला गावातील सरपंच, पोलिस पाटील, शाळेचे अधीक्षक भास्करगे, अधीक्षका अरुणा बावने व इतर सर्व कर्मचारी वृंद व गावातील नागरीक बहुसंख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमा प्रसंगी अतिथी मार्गदर्शकांनी उपस्थितांना संविधानाची माहिती देऊन उपक्रमासाठी विद्यार्थी व कर्मचाऱ्यांचे कौतुक केले. कार्यक्रमाचे संचालन कला शिक्षक धनश्री गंधर्वाकर यांनी केले व शाळेच्या परिचारिका सपना कन्नके यांनी सर्वोच्च आभार मानले.

वडार वस्तीत 'एक वही-एक पेन-एक लाडू' उपक्रमातून समता सप्ताह साजरा

नागपूर : ऑरिज सिटी समाजकार्य महाविद्यालय, नागपूरच्या समान संधी कक्षातर्फे संस्थाध्यक्ष डॉ. केदारसिंह रोटेले यांच्या मार्गदर्शनाखाली व प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांच्या नेतृत्वाखाली सामाजिक समता सप्ताहनिमित्त वडार वस्तीत 'एक वही-एक पेन-एक लाडू' हा उपक्रम राबवून संविधानाचा जागर करण्यात आला. उपाय फाऊंडेशन, नागपूरच्या सहकार्याने नगरपंचायत महादुला (कोयडी) येथील वडार वस्ती दत्तक घेऊन हा उपक्रम राबविण्यात आला. कार्यक्रमांला नगराध्यक्षा हेमलता सावजी (ठाकूर), नगरसेविका सोनू उषडे, नगरसेवक राज उडके, उपाय फाऊंडेशनचे प्रिंस सिंग व गौरव कुमार प्रमुख उपस्थित होते. अध्यक्षस्थानी प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम होते. प्रास्ताविकेचे वाचन जयश्री इरपाते हिने केले. यावेळी वडार वस्तीतील सुमारे 90 मुलांना वही, पेन व लाडूचे वाटप करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी राजेंद्र झोड, सदाशिव गायकवाड, गोकुल आण्णकर, सतीश भराडे, धीरज रोटेले, शारदा गिरी, अनिता चतुर व मालती तुपे यांनी सहकार्य केले.

निधन वार्ता

गंगाधरराव वाटकर

नागपूर : रमणा मारोती नगर येथील रहिवासी, गंगाधरराव वाटकर यांचे 14 एप्रिल रोजी, दुःखद निधन झाले. मृत्युसमयी त्यांचे वय 83 वर्षांचे होते. त्यांच्या पश्चात दोन मुले व बराच मोठा आसपरिवार आहे. शंकरराव वाटकर यांचे ते थोरले बंधू होत. गंगाबाई घाटावर अंतिम संस्कार करण्यात आले.

सामाजिक उत्थानासाठी उत्पन्नाचा विसावा हिस्सा द्या : प्रा. सी.आर. श्यामकुवर

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी त्याग आणि बलिदानाची शिकवण दिली होती. त्यांनी दिलेल्या अनेक संदेशांपैकी आपण थोडा जरी विचार आपल्या डोक्यात ठेवले तरी समाजहिताच्या कामाकरिता स्वतःला त्यात समर्पित केले तर आपला समाज नक्कीच एका मोठ्या उंचीवर जाईल. त्यातूनच पुढील पिढीसाठी मार्गदर्शक राहील. आपल्या समाजाकरिता आपण अविरत कार्य केले पाहिजे तरच आपल्या समाजाची उन्नती आणि प्रगती होईल असे प्रा. सी.आर. श्यामकुवर यांनी अध्यक्षीय भाषणात सांगितले. वेणुवन बुद्ध विहार, नरेंद्र नगर, नागपूर येथे प्रज्ञा बहुउद्देशीय सांस्कृतिक संस्थेच्या वतीने आयोजित भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंती निमित्ताने कार्यक्रम नुकताच झाला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. सी.आर. श्यामकुवर, प्रमुख पाहुणे कार्यकारी संपादक विलास गजभिये, मंदा जारोडे होत्या. महाकारणिक तथागत गौतमबुद्ध व भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या काळामध्ये जन्मलेल्या यांच्या हस्ते माल्यापण झाले. टिळक गांधी युगात महानायक म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या नेतृत्वात उपेक्षितांच्या प्रसनावर जगाचे लक्ष आपल्याकडे आकर्षित केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी पत्रकारितेलाही स्पर्श करून मूकनायक ते प्रबुद्ध भारतरत्न आपली एक वेगळी ओळख निर्माण केली. बहिष्कृत भारत घुलपट आणि महाड जन्मशताब्दी वर्ष आहे ही क्रांती लक्षात ठेवा. सोबत संविधान निर्माते म्हणून ते ओळखले जातात. जयंती निमित्त आपण विधायक कार्य

करण्याची नितांत गरज आहे असे कार्यकारी संपादक विलास गजभिये यांनी सांगितले. मंदा चिंचखेडे, प्रियंका बारहाते, उषा शामकुवर, सुधा तायडे, सविता ताकसांडे, ज्योत्स्ना चव्हाण, शुभांगी कांबळे, रोशनी वासनिक यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवनकार्यावर अभिवादनपत्र गीत सादर केले. संस्थेतील ज्येष्ठ नामदेव रामटेके यांच्यासह परिसरातील वर्ग 10,12 वी मध्ये प्राविण्य श्रेणीत उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचा याप्रसंगी संस्थेच्या वतीने सत्कार केला. कल्याणमित्र पी.व्ही. गजभिये यांनी आपल्या दानवृत्तीचा परिचय देत कार्यक्रमातील सहभागी अनुयायी वर्गाला भारतीय संविधानाच्या 50 प्रती वितरीत करण्यात आल्या. संस्थेला भरीव आर्थिक धम्यदान दिले. तरुणांना रोजगाराभिमुख मार्गदर्शन अशोक जोनवाल यांनी केले. संस्थेचे व कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. सी. आर. श्यामकुवर यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात समाजामध्ये आजही प्रचलित असलेल्या वाईट प्रथा, परंपरेवर कठोर टिका केली. या निमित्ताने त्यांनी उपस्थित जन्मसमुदायाला 10 प्रतिज्ञा दिल्या. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची शिकवण व त्याग समाजाने विसरू नये असे भावनिक आवाहन त्यांनी याप्रसंगी जनतेला केले. याप्रसंगी मिलिंद सोनटकरे, संजय मेहरे, सदस्यगण मिलिंद बेले, प्रियंका मून उपस्थित होत्या. प्रास्ताविक प्रा. डॉ. शैलेंद्र तायडे, संचालन कुंदा शंभरकर, आभारप्रदर्शन ईज. आनंद कांबळे, सुयोग बारहाते, प्रशांत मून, गौतम गाणार, संकेत चव्हाण, ईज. नंदलाल मेश्राम, प्रल्हाद गेडाम यांनी सहकार्य केले.

वैज्ञानिक दृष्टिकोन व आंबेडकरवादाचा जवळचा संबंध : डॉ. सुनील भगत

नागपूर : भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंतीनिमित्त आमपाली बुद्ध विहार, गोपालनगर, नागपूर येथे विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमात प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. सुनील भगत, प्रधान सचिव, महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, पश्चिम नागपूर अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, जिल्हा नागपूर यांनी मार्गदर्शन केले. त्यांनी आपल्या भाषणात सांगितले की, वैज्ञानिक दृष्टिकोन आणि आंबेडकरवाद यांचा अत्यंत जवळचा संबंध आहे. समाजातील अंधश्रद्धा, बुवाबाजी, महिलांचे शोषण यावर प्रहार करताना त्यांनी वैज्ञानिक

विचारसरणी स्वीकारण्याचे आवाहन केले. कार्यक्रमात आंबेडकरी विचारसरणी, वैज्ञानिक दृष्टिकोन आणि सामाजिक परिवर्तन यांचा संगम पाहयला मिळाला. यावेळी उमेश चिट्ठे, प्रधान सचिव, महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, पश्चिम नागपूर हेही उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे आयोजन आमपाली बुद्ध विहार समिती, गोपालनगर, नागपूर यांनी केले होते. या प्रसंगी धनविज दाम्पत्य, मेश्राम, गायकवाड, सुनील बोराघाटे, विजय बोरघाटे, भीमराव उमरे, मानसजैन धारगावे यांच्यासह सुमारे 100 मान्यवरांची उपस्थिती होती.

बीडीएसपी संघाचा निर्धार धम्मावर आधारित आदर्श समाज घडवू

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त बीडीएसपी संघाच्या वतीने 'देशाला दिशा देणारा आदर्श समाज निर्माण करून दाखवणे' हा ठाम निर्धार व्यक्त करण्यात आला. क्रांतीसूर्यनगर, काटोल रोड, नागपूर येथील मैदानावर आयोजित कार्यक्रमात धम्म, शील आणि नैतिकतेच्या माध्यमातून समाज परिवर्तनाचा संदेश देण्यात आला. कार्यक्रमात डॉ. आनंद गजभिये यांनी संघाची भूमिका मांडताना 'धम्म आपल्या घरी' या उपक्रमाद्वारे समाजात धम्म रुजविण्याचे कार्य सुरू असल्याचे सांगितले. डॉ. बाबासाहेबांच्या दृष्टीतील आदर्श समाज निर्माण करणे हेच संघाचे ध्येय असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले. प्रा. सरोज वाणी यांनी धम्मसेवकांना अष्टशील उपोसथ दिला. यावेळी त्यांनी सांगितले की, डॉ. बाबासाहेबांचे सामर्थ्य त्यांच्या विद्वत्तेपेक्षा त्यांच्या शील आणि धम्मनिष्ठ जीवनात होते. समाजाने प्रथम स्वतः आदर्श आचरण करावे, असेही त्यांनी नमूद केले. कार्यक्रमाचे संचालन मंदा गजभिये यांनी केले. बाबासाहेबांचे सामर्थ्य त्यांच्या विद्वत्तेपेक्षा त्यांच्या शील आणि धम्मनिष्ठ जीवनात होते. समाजाने प्रथम स्वतः आदर्श आचरण करावे, असेही त्यांनी नमूद केले. कार्यक्रमाचे संचालन मंदा गजभिये यांनी केले. त्यानंतर डॉ. निरज बोधी यांनी अष्टशीलांच्या प्रेरणादायी प्रवास' सादर केला. यात स्वरा काळाबांडे, जिविका गायसुंदरे, यश गजभिये,

सिद्धार्थ बोधी (गायकवाड) यांनी डॉ. बाबासाहेबांचे विचार सर्व धर्मीयांपर्यंत पोहोचविण्याची गरज व्यक्त केली. कार्यक्रमात डॉ. गजाननराव काकड यांनी महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या विचारांचा प्रभाव स्पष्ट केला. संभाजी ब्रिगेडचे अभय वैद्य यांनी राजमाता जिजाऊ, रमाबाई आंबेडकर आणि सावित्रीबाई फुले यांना अभिवादन करून स्त्री सन्मानाचा मुद्दा मांडला. यावेळी प्रा. देवेंद्र राऊत, राजेश काळमेश्र (कृषी विभाग) यांनीही आपले विचार व्यक्त केले. संघातील लहान विद्यार्थ्यांनी 'संघर्षातून यशाकडे' - डॉ. बाबासाहेबांचा प्रेरणादायी प्रवास' सादर केला. यात स्वरा काळाबांडे, जिविका गायसुंदरे, यश गजभिये,

विआन कांबळे, मयंक शेंडे, अनिरुद्ध इंगळे, चैतन्य लांडगे, आरोही मेश्राम, सिद्धी वैद्य आणि प्राप्ती पाटील यांनी सहभाग घेतला. स्वागतगीत प्रिती काळाबांडे, ज्योती गायसुंदरे, अधिनी वानखेडे, मिनाक्षी सायरे आणि निलिमा शेवाळे यांनी सादर केले. स्वरा पाटील यांनी अशीलगांचे मराठी स्पष्टीकरण दिले, तर जोत्सा पाटील यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या शील व धम्मगुणांवर प्रकाश टाकला. संघातील अर्हत बोरकर (रघुपतीनगर) यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या समाजाप्रती असलेल्या तळमळीचे प्रभावी सादरीकरण केले. कार्यक्रमात अरिना विनोद मेश्राम आणि लोकेशा कैलास लोखंडे यांनी विद्यार्थ्यांना एमबीबीएस प्रवेशाबद्दल सत्कार केला. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी प्रफुल्ल सोनारे व त्यांचे कुटुंब, जय गायसुंदरे, वामनराव हरले, हिर, धर्मेन्द्र मेश्राम, सोनकुसरे यांनी विशेष परिश्रम घेतले. शेवटी वाल्मिक रामटेके यांनी आभार प्रदर्शन केले. याप्रसंगी बीडीएसपी संघाचे डॉ. बाबा वाणी यांनी, डॉ. बाबासाहेबांच्या दृष्टीतील आदर्श समाज निर्माण करण्यासाठी अखेरपर्यंत संघर्ष सुरू ठेवण्याचा निर्धार व्यक्त केला.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचार अंमलात आणणे काळाची गरज : मिलिंद कीर्ती

नागपूर : रमाई बुद्ध विहार रमाईवाडी श्रीनगर, नागपूर येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती प्रित्यर्थ आयोजित कार्यक्रमात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे गुणगान, वारंवार ऐकून आता चालणारा नाही. कारण शत्रू बौद्ध समाजाला पुन्हा चातुरवर्ण व्यवस्थेत आणू इच्छितो, त्यांची पाऊले त्यादृष्टीने प्रशासन राबविते आहे. आपण सचेत राहिलो नाही तर केव्हाही आपल्यावर घाट घात होऊ शकतो. येणाऱ्या जनगणनेत आपल्या समाजातील बुद्धिवंत समाजात धर्म निर्माण करत असताना दिसत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धर्माची दिक्षा घेतली तेव्हा सक सूचना केली होती, ज्यांना आरक्षणची काळजी आहे ते माझ्या खिशात आहे असे संबोधले होते. परंतु

त्यामुळे माझ्यासोबत भीतीने धर्मांतर करू नका. आजही या आरक्षणाची भीती दाखवून बौद्ध लिहिण्यास मनाई करण्यात येत आहे. हिंदूची जात यांचे गुणगान, वारंवार ऐकून आता चालणारा नाही. कारण शत्रू बौद्ध समाजाला पुन्हा चातुरवर्ण व्यवस्थेत आणू इच्छितो, त्यांची पाऊले त्यादृष्टीने प्रशासन राबविते आहे. आपण सचेत राहिलो नाही तर केव्हाही आपल्यावर घाट घात होऊ शकतो. येणाऱ्या जनगणनेत आपल्या समाजातील बुद्धिवंत समाजात धर्म निर्माण करत असताना दिसत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धर्माची दिक्षा घेतली तेव्हा सक सूचना केली होती, ज्यांना आरक्षणची काळजी आहे ते माझ्या खिशात आहे असे संबोधले होते. परंतु

पत्रकार मिलिंद कीर्ती यांनी व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे संचालन धर्मेश प्रसेनजीत वक्त्रांचे स्वागत आदिनाथ शामकुवर अध्यक्ष, रविंदनाथ वासे सचिव यांनी केले. आभार मैत्री नितनकरे यांनी केले, समाज गाथेने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

येणारी जनगणना ही बौद्धासाठी खूप महत्वाची : अॅड. किशोर गजभिये

नागपूर : जनगणना व बौद्धांची भूमिका विषयावर मार्गदर्शन 'दी स्कूल ऑफ नोबल थॉट'तर्फे पॉलिटेक्निक स्कूल अंतर्गत 'राष्ट्रीय जनगणना आणि आंबेडकराईट बौद्धांची भूमिका' या विषयावर चारिका बुद्ध विहार, शिल्पा सोसायटी, नागपूर येथे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. प्रमुख वक्ते अॅड. किशोर गजभिये (निवृत्त प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय मंत्रालय) यांनी सांगितले की, अनुसूचित जातींच्या विकासासाठी लोकसंख्येच्या प्रमाणात बजेट वाटप व आरक्षणाचा निकष ठरतो. त्यामुळे येणाऱ्या जनगणनेत बौद्धांनी जातीच्या रकान्यात अनुसूचित जात आणि धर्माच्या रकान्यात बौद्ध अशी अचूक नोंद करणे आवश्यक असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले. अध्यक्षस्थानी असलेले डॉ. एन.व्ही. ठोके यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अनुसूचित जातींना आरक्षण मिळवून देण्यासाठी केलेल्या संघर्षाचा उल्लेख करत सामाजिक न्याय टिकवण्यासाठी जनगणनेत योग्य नोंदीचे महत्त्व अधोरेखित केले. कार्यक्रमाचे आभार प्रा. बी.पी. नारनकर यांनी मानले. यावेळी विविध समाजघटकांतील नागरिकांची मोठ्या संख्येने उपस्थिती होती.

डॉ. प्रा. सरोज आगलावे यांची भारतीय बौद्ध महासभेच्या महाराष्ट्र राज्य संघटकपदी नियुक्ती

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभाच्या महाराष्ट्र राज्य संघटकपदी डॉ. प्रा. सरोज प्रदीप आगलावे यांची नियुक्ती करण्यात आली. दि. 8 एप्रिल 2026 रोजी रविभवन, नागपूर येथे आयोजित बैठकीदरम्यान त्यांना नियुक्तीपत्र प्रदान केली. ही नियुक्ती समता सैनिक दलचे राष्ट्रीय अध्यक्ष व भारतीय बौद्ध महासभेचे कार्याध्यक्ष डॉ. भीमराव य. आंबेडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या बैठकीत जाहीर केली. डॉ. सरोज आगलावे या समाजशास्त्र विभागातील सेवानिवृत्त प्राध्यापिका असून त्यांचे शैक्षणिक योगदान लक्षणीय आहे. त्यांनी एम.ए. (मराठी, समाजशास्त्र, आंबेडकर विचारधारा, बुद्धिस्ट अध्ययन, पाली), एम.फिल. (समाजशास्त्र - तृतीय गुणवंत), SET व पीएच.डी. अशी उच्च शैक्षणिक पात्रता प्राप्त केली आहे. त्या पीएच.डी. मार्गदर्शक असून आतापर्यंत 6 विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले आहे. तसेच नागपूर विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर त्यांनी काम केले आहे. लेखन क्षेत्रातही त्यांचे मोठे योगदान असून त्यांनी एकूण 6 ग्रंथ प्रकाशित केले आहेत. 'ज्योतिराव फुले यांची सामाजिक तत्त्वज्ञान' (मराठी, सुगावा प्रकाशन, पुणे) व 'ज्योतिराव फुले के सामाजिक विचार' (हिंदी, सम्यक प्रकाशन, दिल्ली) हे त्यांचे महत्त्वपूर्ण ग्रंथ आहेत. सामाजिक कार्यातही त्यांचा सक्रिय सहभाग राहिला आहे. त्या मराठी समाजशास्त्र परिषद (महाराष्ट्र व गोवा) यांच्या माजी अध्यक्षा, अनाथपिंडीक परिवार महिला क्रेडिट को-ऑपरेटिव्ह सोसायटी (नागपूर) यांच्या अध्यक्षा, धम्मदिना सार्वजनिक वाचनालय (नागपूर) यांच्या अध्यक्षा तसेच सम्यक संकल्प संघ (नागपूर) यांच्या उपाध्यक्षा राहिल्या आहेत. त्यांच्या कार्याची दखल घेत त्यांना अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कारांनी सन्मानित केले आहे. नियुक्ती स्वीकारताना डॉ. आगलावे यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी स्थापन केलेल्या या संस्थेचे कार्य महाराष्ट्रभर अधिक व्यापक करण्याचा संकल्प व्यक्त केला. कार्यक्रमाचे संचालन राजशिक्षित (सरचिटणीस) व देवानंद वानखेडे (महानगर संघटक) यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन विजय मेश्राम (महानगर अध्यक्ष) यांनी केले. सभेची सांगता पु. भंते बी. राहुल बोधी यांच्या उपस्थितीत धम्म पालन गाथेने करण्यात आली.

कोहाना रथे आदिवासी बांधवांसाठी वस्तू वितरण व प्रबोधन

नागपूर : योग सखी बहुउद्देशीय संस्था व सुजाण सामाजिक बहुउद्देशीय विकास मंच, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने तालुका परतवाडा येथील कोहाना गावात आदिवासी बंधू-भांगिनींसाठी कपडे व विविध वस्तूंचे वाटप कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात समाज मंदिरात गावकरी व मान्यवरांच्या सत्काराने झाली. यावेळी सुजाण सामाजिक बहुउद्देशीय विकास मंचचे पदाधिकारी यांनी शिक्षण व संविधानाचे महत्त्व स्पष्ट केले, तर प्राथमिक आरोग्य

केंद्राच्या डॉक्टरांनी आरोग्यविषयक मार्गदर्शन केले. तसेच कार्यक्रमात सामाजिक प्रबोधनपर संचालन करण्यात आले. यानंतर अंगणवाडी परिसरात महिलांना साड्या, सलवार सूट, वनपीस व गृहपयोगी वस्तू, पुरुषांना कपडे, तसेच लहान मुलांना कपडे व पाण्याच्या बाटल्या वाटप करण्यात आल्या. सर्व मुलांना खाऊकरीही वितरण करण्यात आले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी संस्थेच्या पदाधिकाऱ्यांनी व कार्यकर्त्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

केंद्राच्या डॉक्टरांनी आरोग्यविषयक मार्गदर्शन केले. तसेच कार्यक्रमात सामाजिक प्रबोधनपर संचालन करण्यात आले. यानंतर अंगणवाडी परिसरात महिलांना साड्या, सलवार सूट, वनपीस व गृहपयोगी वस्तू, पुरुषांना कपडे, तसेच लहान मुलांना कपडे व पाण्याच्या बाटल्या वाटप करण्यात आल्या. सर्व मुलांना खाऊकरीही वितरण करण्यात आले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी संस्थेच्या पदाधिकाऱ्यांनी व कार्यकर्त्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

राष्ट्रपुरुषांचा विचार हेच भारत विकासाचे मॉडेल : डॉ. संजय शेंडे

नागपूर : महात्मा फुले उद्यान सुयोगनगर, श्रीनगर, नागपूर येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व महात्मा फुले संयुक्त जयंती प्रित्यर्थ व्याख्यानात भारतीय इतिहासाचे अनेक देत तथागत गौतम बुद्ध, सम्राट अशोक, महात्मा फुले, संत गाडगे बाबा, तुकाराम या संतांचे विचार भारतीय जनता, देशाचा विविध विकास, समृद्धी आणण्यासाठी उपयोगी पडणार आहे. कार्यक्रम आयोजन महात्मा फुले मित्र मंडळ सुयोगनगर, श्रीनगर नागपूर यांनी केले. सर्वप्रथम डॉ. संजय शेंडे यांचे स्वागत कोषाध्यक्ष यांनी केले, संचालन धर्मेश प्रसेनजीत (फुसटो) व आभार अशोक पाटील यांनी केले. कार्यक्रमात प्रचंड गर्दी होती. सर्वांना अल्लोपहार करण्यात आला व कार्यक्रमाचे समापन झाले.

‘आम्ही या देशाचे नागरिक डॉ. बाबासाहेबांमुळेच आहोत’ : दादाकांत धनविजय

नागपूर : साईनगर, गजानननगर, अभयनगर, जयवंतनगर आणि ग्रीन प्लॅनेट कॉलनी यांच्या संयुक्त जयंती कृती समितीच्या वतीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135व्या जयंतीनिमित्त उत्साहपूर्ण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमास परिसरातील नागरिकांचा मोठ्या प्रमाणात उत्स्फूर्त सहभाग लाभला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ नाटककार व साहित्यिक दादाकांत धनविजय होते. अध्यक्षीय भाषणात त्यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या कार्याचा गौरव करताना ठामपणे सांगितले की, 'जर डॉ. बाबासाहेब संविधान सभेत नसते, तर भारताचे संविधान मनुस्मृतीवर आधारित झाले असते. अशा परिस्थितीत गरीब, दलित आणि शोषित वर्गांना मतदानाचा हक्क मिळाला नसता. ते समाजाच्या मुख्य प्रवाहापासून दूर राहून गुलामगिरीतच आयुष्य जगत असते. डॉ. बाबासाहेबांच्या दूरदृष्टीमुळे आणि अथक परिश्रमांमुळेच आज आपण सर्वजण समान हक्कांसह या देशाचे नागरिक म्हणून जगत आहोत.' कार्यक्रमाचे प्रमुख वक्ते प्रकाश गडगयले यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या कार्याचा सखोल आढावा घेत संविधान निर्मितीतील त्यांच्या योगदानावर विस्तृत भाष्य केले. यावेळी पूर्णिमा मेश्राम यांनी डॉ. बाबासाहेबांच्या जीवनातील प्रेरणादायी प्रसंग सांगून उपस्थितांना मार्गदर्शन केले. त्यांच्या संघर्षमय प्रवासातून मिळणाऱ्या शिकवणीवर त्यांनी विशेष प्रकाश टाकला. तसेच अमेया मेश्राम या बालिकेच्या अल्प पण प्रभावी भाषणाने उपस्थितांचे मन जिंकले. कार्यक्रमाचे संचालन वर्षा भालेकर यांनी सुरेखपणे केले, तर आभार प्रदर्शन ईश्वर राऊत यांनी व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी बी. एम. मेश्राम, दीपक निरंजन, मधुकर् लिंगायतवाणी, डी. एल. जगदीश, अनिल मुन, संदेशवर्धन, डॉ. खापडे, गौतम सोनटकरे, श्याम मेश्राम, शंकर लोटे आदींनी विशेष सहकार्य केले.

पी. डब्ल्यू. एस. महाविद्यालयात शिक्षक-पालक सभा

शैक्षणिक धोरणांची माहिती दिली. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. सुशांत चिपणकर यांनी केले, तर प्रास्ताविक समनवसरी चिपणकर पाटील यांनी मांडले. सभेदरम्यान पालकांनी विविध समस्या मांडून सूचना केल्या. अध्यक्षीय भाषणात डॉ. प्रज्ञा बागडे यांनी महाविद्यालयात कला, वाणिज्य व विज्ञान शाखेतील विद्यार्थ्यांना सर्वांशी परीक्षा मार्गदर्शन, स्वयंरोजगार संधी, तसेच ग्रंथालय, क्रीडा, राष्ट्रीय सेवा योजना व सांस्कृतिक उपक्रमांद्वारे कौशल्य विकासाच्या संधी उपलब्ध असल्याचे सांगितले. माजी विद्यार्थी नरेश साखरे यांनी 'सम्यक थिएटर' निर्मित महानाट्य महासूर्यमध्ये विद्यार्थ्यांनी सहभागी होऊन सांस्कृतिक चळवळ बळकट करण्याचे आवाहन केले.